БҮГҮ ЧҮРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чыхда үнделип эгелээнден

ШЫН

1991 чыл.
ДЕКАБРЬ
22
СРЕДА
№ 301 (8761).

Өртээ 2 коп.

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Соведининиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

ССРЭ-НИҢ АРМИЯГА, АВИАЦИЯГА БОЛГАШ ФЛОТКА ДУЗАЛААРЫНЫҢ ЭНИ ТУРА НИИТИЛЕЛИНИҢ ЧЕДИГИ БҮГҮ-ЭВИЛЕЛ СЪЕЗДИЗИНГЕ

Эргим эштер!

ССРЭ-ниң Армияга, авиацияга болгаш флотка дузалаарының Кызыл туктуг эки-тура ниитилелиниң чедиги Бүгү-эвилел съездизиниң делегаттарынга, ниитилелдиң бүгү кежигүнеринге Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди түректиң хынызындан изиг байыр чедирип тур.

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлеринге сорук киргеш совет улус тоску беш чылдың овааргаларын күүседир дээш экономиктиг болгаш культурлуг тургузуушкунуун бүгү участоктарында кызымаккайы-биле, кедүрүлүшкүнүүт ажылдап турар үеде силерниң съездиңер эртип турар-дыр. Съездиниң чүүлдүзүнүң көргеш тайбыңга ыяхшылдыг даштыкы политиканың программазын партия амыдыралга калбаа-биле чайгылып чок боттандырып чорудуп турар. Ол оон-биле кады тайбыңныг болгаш социализмниң дайзынарывың чимээнишкиниверинге кезээде серемчилелдиг болуп, Совет күрүнениң камгалалыр күүзүн бижиглаар дугайында сагыш салыышкының чаңгыс-даа мивутада коңкатпайн турар. Ол нарын болгаш хүндүлүг сорулганы күүседиринге Армияга, авиацияга болгаш флотка дузалаарының эки-тура Бүгү-эвилел ниитилелиниң төлептиг үлүүн киирип турар.

ДОСААФ-тың организациялары партия организацияларының удурткалгазы-биле чораан, левинчи комсомол-биле, профэвилелдериниң, спортчу болгаш өске-даа хөй-ниитиниң организациялары-биле кады сырый ажылдавышаан, ажылчы чоннар болгаш сургуул аныяктар коллективтеринге массалыг камгалал ажылдарын моон-даа соңгаар улуг күш-биле сайыраңгайжыдар, спорттуң шериг-техниктиг девирлерин калбартыр, армияга база улус ажыл-агыйынга специалистерни белеткүрининң шынарын бедидер, совет кижилерин шыңгыы серемчилелдиң, социалистиг Ада-чүртүн камгалаарынга кажаа-кезээде белен болурунуң ёзулунга кижилерге идепкейлиг киржир дээрээге бижыг бүүрелиң Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди илергейлеп тур. Чапсектиг күштериниң идегелдиг дузалакчызы болгаш курлавыры болур ДОСААФ-тың моон-даа соңгаар опза салыш салыр чүүлү аныяктарны шериг албаны эрттиреринге белеткээри болур.

Бистиң күчүлүг совет Төрээн чүртүвүс делгерезин!

Коммунизм тургузукчуу — улуг совет улус делгерезин!

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТӨП КОМИТЕДИ

ССРЭ-ниң ДОСААФ-ның чедиги съездизи

МОСКВА. (СЭТА). Армияга, авиацияга болгаш флотка дузалаарының Кызыл туктуг эки тура ниитилелиниң чедиги Бүгү-эвилел съездизи декабрь 21-де Кремльдиң Улуг ордузунда ажыттынган. ДОСААФ ТК-ниң болгаш камгалал ниитилелиниң Төп ревизия комиссиязының отчёт илеткелдерин съезд дыннап, чугаалажыр.

ТУРГУЗУЛГАНЫҢ КАЙГАМЧЫКТЫГ ПРОГРАММАЗЫ

КИРОВ. (СЭТА). Киров областтың партия активиниң хуралының киржикчилери төрээн партиязы дээш чоргаарланыышкынын, улам эки ажылдаар деп чүткүлүн илергейлээн. СЭКП ТК-ниң ноябрь Пленумунуң түңнелдерин болган тоску беш чылдың планын күүседир талазы-биле областтың партия организациязының соруглаарын анаа чугаалашкан.

СЭКП ТК-ниң Политбюрозунуң кежигүнү, ССРЭ-нин Улусчу контроль комитединиң даргазы **Г. И. Воронов** аңаа илеткел кылган. Ону чыылганнар чылыы-биле уткаан.

СЭКП ТК-ниң ноябрь Пленумунуң бистиң Төрээн түргувусту улам ыңай чечеңнелдиреринче, улустар аразынга тайбыңны быжыглаарынче угланган шиитпирлерин партия активиниң хуралы хүлээп алган программазынга чаңгыс эп-сеткилдиг түүлдүзүнүп, Кыяр областың коммунистери, бүгү ажылчы чоннары СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин амыдырала боттандырарынга төлептиг салыышкының киирер дээрээ ленинчи Төп Комитетке бүүретпеен.

* * *

АЛМА-АТА. (СЭТА). Алма-Ата областың партия активиниң хуралы В. И. Ленин аттыг ордуга болган. СЭКП ТК-ниң ноябрь Пленумунуң түңнелдерин болган областың партия организациязының сорулгаларын чугаалашкан.

СЭКП ТК-ниң Политбюрозунуң кежигүнү, Казахстанның КП ТК-зының бирги секретары **Д. А. Кунаев** илеткел кылган, чыылганнар ону чылыы-биле уткаан.

Улустуң чаагай байдалын улам ыңай бедидер талазы-биле партияның ажылдап кылган программазы, тайбыңның программазы чедиишкинниг боттанган турар дээрээге халы-ны бүүрел илергейлеттинген резолюцияны хурал хүлээп алган.

* * *

МИНСК. (СЭТА). Минск хоорайның партия активиниң хуралы СЭКП ТК-ниң ноябрь Пленумунуң түңнелдерин болган Белоруссияның пайдыслалының партия организацияларының сорулгаларын чугаалашкан.

СЭКП ТК-ниң Политбюрозунуң кежигүнүнге кандидат, Белоруссияның Компартиязының ТК-зының бирги секретары **П. М. Машеров** илеткел кылган, чыылганнар ону чылыы-биле уткаан.

Минск хоорайның партия активиниң хуралы чаңгыс эп-сеткилдиг хүлээп алган резолюциязынга СЭКП ТК-ниң болгаш оон Политбюрозунуң СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин, оон ажылдап кылган иштики болгаш даштыкы политиказын амыдырала боттандырар талазы-биле ажыл-чорудулгазын иижи-биле чүүлдүзүгээн.

* * *

ТАШКЕНТ. (СЭТА). Ташкент областың партия активиниң хуралын СЭКП ТК-ниң ноябрь Пленумунуң түңнелдеринге болган областың партия организациязының сорулгаларынга холбаштырган.

СЭКП ТК-ниң Политбюрозунуң кежигүнүнге кандидат, Үзбекистанның Компартиязының ТК-зының бирги секретары **Ш. Р. Рашидов** илеткел кылган, ону чыылганнар чылыы-биле уткаан.

Партияның XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдырала боттандырар талазы-биле СЭКП ТК-ниң, оон Политбюрозунуң политиктиг шугумун болгаш практиктиг ажыл-чорудулгазын актив хуралы чаңгыс эп-сеткилдиг хүлээп алган резолюциязынга онзалап демделээн.

Аныяктарның шалыпчы ажылын — беш чылга

ВЛКСМ ТК-НЫҢ ПЛЕНУМУ

Декабрь 20-де Москвага ВЛКСМ ТК-ниң бешки пленуму боол эрткен.

«СЭКП ТК-ниң ноябрь Пленумунуң түңнелдериниң дугайында болгаш оон шиитпирлерин күүседир талазы-биле комсомол организацияларының сорулгаларының дугайында» айтырыгны пленум чугаалажып корген.

СЭКП ТК-ниң секретары **К. Ф. Катушев** илеткел кылган болгаш ону чыылганнар чылыы-биле уткаан.

Коммунистиг партияның, оон ленинчи Төп Комитединиң иштики болгаш даштыкы политиказын комсомолчулар, бүгү совет аныяктар бүрүнүүбиле деткиз турарының дугайын савал берип, чүве чугаалаанвар демделээн. Партия ТК-ның ноябрь Пленумунуң, СЭКП ТК-ниң Чигиргие секретары эш Л. И. Брежневтиң илеткелиниң талазы-биле оон хүлээп алганы СЭКП ТК-ның делегейге ажыл-чорудулгазының дугайында докталының улуг ужур-дузаазын ораторлар онзалап демдеглеп турган.

Советтер чүртүнүң аныяк ооллар, кыстары тоску беш чылдың баштайгы чылының даалгаларын чедиишкиннит күүседири дээш кызымаккай демдеглээн. Заводтарда болган фабрикаларда, колхозтарда болган совхозтарда, комсомолчу шалыпчы тудугларда, эртем албан черлерияде-даа «Аныяктарның шалыпчы күш-ажылын, мергежилиг болган тывынгыр чорууп—беш чылга» деп кыйгырыгның адаабиле аныяктарның патриоттуг шимчээшкини улам калбарып турар.

Тоску беш чылдың даалгаларын амыдырала шалыпчы ёзу-биле боттандырары дээш социалистиг чарышта комсомолчулар болгаш аныяктар идепкейлиг киржир турар. Совет аныяктар күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш демисеглиң мурнуку одуруулга туржурунга, беш чылдың кол-ла соруглазын — совет улустуң материалдыг болгаш культурлуг деңнелин дыка кедүрерин чедип алырынга боттарының салыышкының киирериңе долу шиитпирлит.

Пленумга хүлээп алган резолюцияда оон киржикчилери Коммунистиг партияның иштики болгаш даштыкы политиказын, партияның ленинчи Төп Комитединиң болгаш ТК-ның Политбюрозунуң адаалчорудулгалын бүрүнү-биле деткип турарын илереткеен. Ынчангаш бүгү совет аныяктар СЭКП ТК-ниң ноябрь (1971 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин күүседиринге эң идепкейлиг киржир болгаш коммунистиг тургузуушкунуңүү «ядыр улуг соруглаарын амыдырала боттандырар дээш моон-даа соңгаар могыг чок ажылдаар дээрээн СЭКП Төп Комитединге комсомол илергейлээн.

ВЛКСМ ТК-ның дөртку Пленумунуң эрткенинден бээр үе дургузуунда ВЛКСМ ТК-ның бюрозунуң болгаш секретариадының ажылының дугайында база комсомолдуң отчёттарының болгаш соңгудазының чорун турарының дугайында ВЛКСМ ТК-ның секретары Б. Н. Пастухов информация кылган.

1971 чылда эртем, техника болгаш бүдүрүге талазы-биле Ленинчи комсомолдуң лауреаттарынга Хүндүлүг дипломнарны болгаш хөрек демдектерин ол-ла Пленумга база тывыскан.

(СЭТА).

Бөгүн — Энергетиктер хүнү

Ажыл шагы оларда кымдан-даа дакпыш. Эртенги кымдан орай кежээге чедир чагы тургузукчулары ол ажылын кылыр, оларның изи-биле удазын шөйүкчүлери чоруп орар. Сөөлгү хүнверде соок дыңзын, даштыгаа ажылдаарынга дыка шаптыктыг апарза-даа, Аймырлыгда, Элегесте, Кызылда электрижидикчилер бергелерин долу күжениишкин-биле ажыл эртип, кижиниң күчү-күштүүн дагын катап көргүзүп турар. Сөөктүң күштүүнден тракторлар ажылдаар аргазын чидирип, механизмнер шак дүжүп турда, электромонтажниктер оларын эргизер, биче-даа болза чылытар одаларын ыңдамында бургураткан, хүлээнген херээн күүседирин совсаттайн тураралар.

Кызылды улуг энергия-биле хандырар соруга боттанып чоокшулаан. Кижи бүгүдезин аңаа онаашкан харыысалганы медереп билгеш, темпиин биче-даа сулярадыр чүүлдү болдурбайн турар.

Энергия — хөгжүлдениң үндезини. Аныяк республиканы электрижидип, ооң сайзыралын шапкынчыдарының бижыг баазазын тургусчуру дег, хүндүлүг хүлээлге турбас. Ол бодал № 72 мехколоцианың коллективин чаагай ажыл-херекче хей-аът киирип келген. Ооң механизаторлары, монтажниктери Тываже Сибирьниң улуг энергиязын акызын киирер, агаарда «узун ковүргүнү» тутканы. Ол энергияны Кызылче киирери бо чылдың планынга кордунмейн турза-даа, тудугжуулар, чагыкчылар аңаа хереглелдиң улуун барымдаалаан, электри дамчыдылгазының шугумун шалыпчы ёзу-биле тутканы.

№ 72 мехколонна планның сорулгаларын ай санында ажыр күүседип, ажыл-агый чорудулгазының көргүзүүлерин экижидип келген. Ажылды комплекс аайы-биле, дешпилеглиг төлевирин ажылган организастаапындан темп бедик.

Шагаан-Арыгда С. И. Гондаревтиң удуртуп турары участок харыысалгалыг ажылдарны бедик шынар-биле күүседип турар.

Ам үеде ол участоктуң мурнакчы бригадалары (бригадирлери А. Сысуев биле В. Штейнберг) Айнырлыгда сөөлгү металл чагыларны тургускан. Ам металл удазыяны шөйүп (ол ажыл колдуунда доозулган) турар. Ында электродуңаалакчызар А. Падерин, П. Черкашин, кран башкарыкчызы Ф. Прончук, шугум шөйүкчүлери И. Теплых, Н. Мпеев болгаш кызымак ажылдакчыларның кайызын ол дээр.

ДҮҮН, ЭНЕРГЕТИКТЕР ХҮНҮНҮҢ БҮДҮҮЗҮНДЕ, ЭЛЕГЕСТЕ МОНТАЖНИКТЕР АЖЫЛДЫҢ СӨӨЛГҮ ЧАДАЗЫНДА КЕЛГЕН. ХОВУ-АКСЫНЫҢ ЧООГУНДА МЕТАЛЛ АНКЕР ЧАГЫГА ТОК ДАМЧЫДАР УДАЗЫНЫ Ю. УМОРИЛОВТУҢ, В. БЕЛОВТУҢ, В. ЕВСИКОВТУҢ БРИГАДАЛАРЫ КОЖАРЫН БЕЛЕТКЭЭН.

Кызылдың подстанциязында база ажыл хайнышкыныыт. Ында сөөлгү чагыны тургускаш, эптелге, кожулга талазыбиле ажылдарны кылып турар. Назаровоның электромонтаж участогунуң монтажниктери Н. КАРПОЧЕВ, В. ПОЛЯКОВ (доора дургаар чурукта), А. ОЛЕЖКО (узун дургаар чурукта) эки ажылдап турар. Подстанция 110 киловатт күжениишкинниг токту хүлээп алырынга белеткеннип турар. Улуг энергияны Кызылдың алыр хүнү чоокшулаан.

М. ДУЛУШ.
А. МЕЛЬНИКОВТУҢ
фотолары.

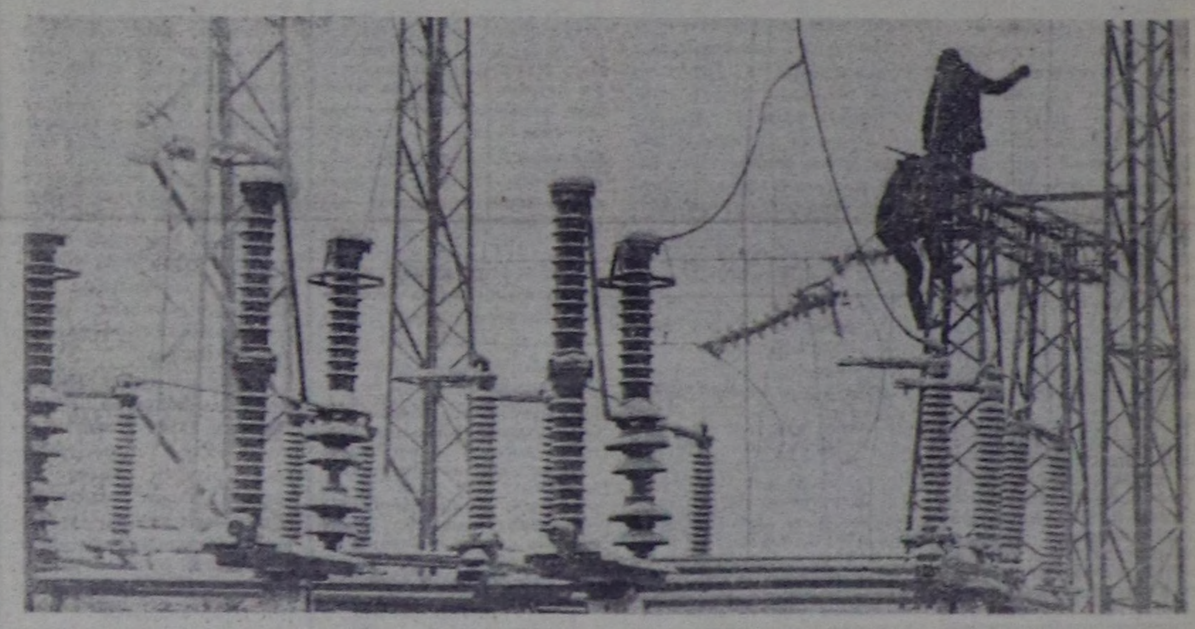

СЭКП обкомунга болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинге

«Транссельхозтехниканың» Чадаанада автотранспортчу бүдүрүлге черининң коллективи күш-ажылчы улуг тиилелгени чедип алган. Ол коллектив тоску беш чылдың бирги чылының планын: чүүк сөөртүлгезининң талазы-биле — 123 хуу, чүүк сайгарарыныын — 104 болгаш орулгаларның — 103 хуу күүсеткен дугайында партия обкомунуң болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң адынга келген телеграммада чугаалап турар.

Оон ыңай автотранспортчулар пландан ажыр 17 мун рубль орулганы база алган.

СЭКП Тыва обкомунда, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде болгаш облпрофчөвүлелинде

Ниитиниң малын эки шыпарлыг чем-биле бүрүн хандырар дээш, республиканың районнарының аразында социалистиг чарыштың түңнелин СЭКП обкому, республиканың Министрлер Чөвүлели болгаш облпрофчөвүдел үндүрген, бир баш малга оваапттыр 13 центнер чемгерилге единицазын белеткеп алган Каа-Хем районну оон ажылдаан деп демделээн. Түс-түс ажыл-агыйлардан «Межегей» совхоз бир баш малга оваапттыр 24 центнер чемгерилге единицазын белеткеп ап, мурнакчы болган. Ол ышкаш Каа-Хем районда «Тиилелге» колхоз, «Тоора-Хем» совхоз мал чемин белеткээринге эки чедиишкиннерни чедип алган.

Мал чемин белеткеп турган бригадаларның болгаш звеноларның чарыжынга Каа-Хем районда «Тиилелге» колхозтуң эш А. Г. Цветковка удуртkан бригадазы шылгараан. Ук бригада ситеп белеткээринге планын 133 хуу күүсеткен, 12 мун тонна силосту, 60 тонна сеножатты салган. «Бүреп» совхозта эш М. К. Долговтуң бригадазы, дурбулга станциязында В. А. Тадазаковтуң удуртkан коллективи багай эвес түңнелдиг болган.

Республиканың районнарының хөй шуруулу сиген, силос, холукгаалыг чемнер белеткээринің планын күүсетпээнин СЭКП обкомунуң бюрозу, Министрлер Чөвүлели болгаш облпрофчөвүдел ооң-биле кады демделээн. Улуг-Хем, Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Өвүр ышкаш мал ажылдыг районнар малга сиген белеткээрин чүгле 60—63 хуу күүсеткен.

Мал ажылын чем-биле бүрүн хандырары дээш районнар чарыжынга бирги болган ийги черни тывыспас деп, СЭКП обкомунуң бюрозу, республиканың Министрлер Чөвүлели болгаш облпрофчөвүдел доктаатkан. Үшкү черни алганы дээш 150 рубль түңнүг акша шаңналын Каа-Хем районга (СЭКП райкомунуң секретары эш Федоров, райкүүском даргазы эш Отуроол, ВЛКСМ райкомунуң секретары эш Сымчай) тывыскан.

Түс-түс ажыл-агыйлар талазы-биле чарыштың бирги черни алган «Межегей» совхозка (директору эш Кожушко, партком секретары эш Караоол, ажылчын комитединиң даргазы эш Усков, комсомол организациязының секретары эш Лисовский) СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң болгаш облпрофчөвүделдиң шилчиир Кызыл туун болгаш 200 рубль түңнүг акша шаңналын тывыскан. Чарыштың ийиги черни алган, Каа-Хем районда «Тиилелге» колхозка (даргазы эш Евтушков, партия организациязының секретары эш Монгуш, комсомол организациязының секретары эш Бортников) СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлеадың Кызыл вымпелин болгаш 150 рубль түңнүг акша шаңналын тывыскан. Үшкү черни алган «Тоора-Хем» совхоз Кызыл вымпелди болгаш 100 рубль түңнүг акша шаңналын алган.

Каа-Хем районда «Тиилелге» колхозтуң мал чемни белеткээр бригадазынга (бригадири эш Цветков), «Бүреп» совхозтуң бригадазынга (бригадири эш Долгов), дурбулга станциязының № 6 бригадазынга (бригадири эш Тадазаков) 50-50 рубль түңнүг акша шаңналдарын болгаш Кызыл вымпелдерни тывыскан.

СОВЕТ-ЙЕМЕН ДЫҢНАДЫГ

Йемен Араб Республиканың Республика Чөвүлелиниң даргазы Абдуррахман аль-Арьяни ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң болгаш Совет чазактың чалланын ёглуглаар 1971 чылдың декабрь 7-ден 18-ке чедир Совет Эвилелиниге албан ужуруунда эп-пайыралты аян-чорук кылып чораан.

Аян-чоруктуң түңнелинде кады кылган дыңнадыгны хүлээп алган, ында чугаалап турары болза:

Төлээлериниң Совет Эвилелиниге чоруп турганының үезинде ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы Д. С. Полянский болгаш Йемен Араб Республиканың Республика Чөвүлелиниң даргазы Абдуррахман аль-Арьяни, ЙАР-ның Премьер-министри болгаш даштыкы хереглер министри Мохсен Ахмед аль-Айни оларның аразынга беседалажыышкын болгаш чугаалажыышкыннар болгулаан.

Дең эргеге, национал хамаарышпас чоруктуң принциптеринге болгаш бот эргени хүндүлеп көөрүнге үндезинлээн чаңчыл болган эп-пайыралчы харылзаалардың Совет Эвилели-биле болгаш Йемен Араб Республиканың аразында чедиишкинниг хөгжүп турарын ийи тала сеткил ханыышкын-биле демделээн.

Соолгу чылдарда Йемен Араб Республикада элээн каш чугула экономиктиг объектилерни Совет Эвилелиниң дузалажымчыы-биле тудуп турганының база демделээн. Ол ышкаш кадык камгалалының, культура харылзааларының, ЙАР-га национал кадрлар белгээринің талазы-биле кады ажылдажыгга база улуг чедиишкинниг боол турар. Ийи чүрт аразынга экономика, культура болгаш техника талазы-биле кады ажылдажыгганын шиитпирлээр талалар чугаалажып корген, ону улам хөгжүдеринің артталарын айыткан.

Делегейниң чугула айтырыгларының талазы-биле санал-оналарын солчуушкунуун үезинде тайбыңны болгаш улустар аразынга найыралды быжыглаары дээш демисеглиг боттарының күжениишкиннин моон-даа соңгаар улам сырый каттыштырарынче иижи күзелин талаларын илереткеннин дыңнадыгда демделээн.

Делегей империализмниң база сөөлгүзүнүң, хамыктың мурнуунда америк империализмниң ӱштүг деткимчезинге даянып турар Израильдиң агрессчи эзелекчи политиказын талалар шиитпирлиин-биле буруу шаңкан. Египет Араб Республиканың шын туружун болгаш Чоокку Чөөн-чүк кризизин шиитпирлээр талазы-биле ооң үндүрген саналын ийи тала деткип турар.

Израильдиң империалистиг агрессиязынга удур араб улустарның шынныг демисеглин Совет Эвилелиниң чайгылыш чок, идепкейлиг деткип турары дээш түректиң ханыышкын-биле Йемен Араб Республиканың Республика Чөвүлелиниң даргазы Абдуррахман аль-Арьяни илереткеп деп дыңнадыгда чугаалап турар.

Совет Эвилели болгаш Йемен Араб Республика Иидий Кыдатта АКШ-тың агрессчи үүлгедиишкиниерни шиитпирлиин-биле буруу шаап, Вьетнамныг, Лаостуң, Камбоджаның боттарының хостадгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демисежип турар улустарны долузу-биле деткип турарын медеглээн.

Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажыгга талазы-биле ниити Европа чөвүлел хуралын дүрген чыыдырып, эрттирер чорук Европада байдалды улам экижидиринге, бүгү-ниитиниң тайбыңын быжыглаарынга догум болур деп талалар санап турар.

Бүгү-ле улустарның болгаш күрүнелериниң эрге-ажыктарынга хамаарылгадыг боон турар айтырыг болур чеңсеглиишкинни дүжүрерин ядыяан-ла шиитпирлээринің эртежок чугулазын Совет Эвилели болгаш Йемен Араб Республика демделээнин дыңнадыгда оон ыңай айыткан.

Совет Эвилелиниң бо талазы-биле дашгыкы политиктиг хемчегларын, ол ышкаш чеңсеглиишкинни дүжүрер талазы-биле бүгү делегей конференциязын чыыдырар дугаында Совет чазактың саналын Йемен Араб Республика база деткип турар.

Йемен Араб Республиканың Республика Чөвүлелиниң даргазы Абдуррахман аль-Арьяниниң ССРЭ-ге аян-чоруу, а ол ышкаш оон кылган чугаалажыышкыннары болгаш беседалары-даа ийи чурттарның болгаш улустарның аразынга пайыралдыг харылзаалардың улам хөгжүдеринге идиглиг болурунга талалар бүүреп турар.

Республика Чөвүлелиниң даргазы Абдуррахман аль-Арьяни ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорныйны Йемен Араб Республикага албан ужуруунда аян-чорук кылын келгинин чалаан. Ол чалаашкын өөрүн четтиришкин-биле хүлээп алдынган. Аян-чоруктуң болур үезин моон соңгаар немей дугуржуп алыр.

социал-политиктиг улуг чаартылга

СЭКП Тыва обкомунуң IX пленумунуң шиитпирлерин— амыдыралга!

Ийи эвлелиг ажылдың үре-түңнели

«Революцияның чалбыыжы» колхозтуң хойжулары Иван Петрович Сафоновтуң саналын ёзугаар, 1965 чылда-ла хойну ийи эвлелиг-биле кадарарынче шилчин эгелээн. Ынчалзажок ол чаа чүүл ынчаарда нептеревээн турган. Хойну эвлечежин кадарып турар малчыннар И. Сафоновтуң, М. Лобановтуң болгаш Н. Рузановтуң ажылының дуржулгазын колхозтуң партия организациязы ыяк өөренип көргеш, малчыннарны суурга доктаамал чурттатпышаан, ийи эвлечеглиг ажылды организастаары дешпилеглиг болгаш ажыктыг чүүл-дүр деп түңнелди кылган.

Ийи эвлечеглиг ажылды организастаары элээн хой чугула айтырыгларны шиитпирлээнинең түңнелинде колхозтуң мал ажылындан алыр ажык-орулгазы болгаш мал продуктуларын күрүнеге дужазы улам көвдеп турар. Ону даразында саннардан көрүп болур. Тоску беш чыл планының баштайгы чылында «Революцияның чалбыыжы» колхоз күрүнеге **21,3 тонна дүк садар планын 25,1 тонна** ыылдыр азы 118 хуу, 356 тонна эът планын 358 тонна азы 108,6 хуу, 880 тонна сүт планын 1000 ажыг тонна кылдыр, бир ай бурунгаар-ла күүсединнкен. Ам эътти болгаш сүттү пландан ажыр күрүнеге садарын уламчылап турар. Бир хойга оналштыр 3,8 кг дүк алыры планнаттынган болза, херек кырында 4,5 кг дүк алдынган Колхоз шиитирзин-биле төрүүр чүс хойга оналштыр 94 хураганны менди камгалап алган. 1970 чылда хой ажылынаан кирген ырыг орулга 38 муң рубль турган, а бо чылын 42 муң рубльдиң ырыг орулгазы алдынган.

Көргүскен саннар чүнү чугаалап турарыл дээрге, малчыннарны суурга доктаамал чурттаарынче, ийи эвлечеглиг ажылдаарынче шилчидип, оларның ажылдаарына болгаш чурттаарынга таарымчалыг байдалдарны тургускан чорук улуг үре-түңнелди бергени илдең-дир.

Коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузары-биле чергелештир, чаа кижини кижизидери чугула соруулга болуп турар. Ийи эвлечеглиг ажылды организастааны бо талазы-биле улуг ужур-дузалыг. Эвлечеглиг ажылды организастаарының мурнунда малчыннар суурга ховар келгилээр болгаш культура амыдыралының болуушкуннарындан чыдып каап турган. Олар лекция, беседаны хаая дыңнаар, хурал-суулаадан озалдаар азы келбес, школада өөренип турар уругларынче черле эки кичээнгей салбас турду. Ам ындыг эвес апарган. Эвлээн эрттирип каап хойжулар суурга келгеш, ында чорудуп турар бүгү-ле хемчеглериң киржикчизи болуп, лекцияга, бот-тывынгыр уран чүүл концертинге барып, хостуг шагында солуп, сеткүүлдү помчуп, школада өөренип турар уругларынга барып, кичээлдерияге олуржуп турар. Бо чорук малчыннарның иити билиг дең-нелиң бедидерияге, школачыларның өөредилгезин экижидерияге идигни берген.

Кодан бүрүзүнге-ле бот-орулга-чарылгалыг чоруктуң эгелерии шинчээдип алган. Чижээ, продукция бүдүрериңге үнер чарыгдалды эвээжедип, акша-хөреңгини камнап алыры хойжувуң бодунга ажыктыг. Оң түңнелинде хойжуларның күш-ажылының төлевири бедээн. Малчыннар чайлаглап үнер бетинде одек-кыштаан ыяк аайлап, ында эт-херекселди читпес, үредир номчуурунга, кино, концерт көөрүнге, школага барып, уругларның өөредилгезин сонуургаарынга үе-шак четчир-дир.

Ажылды мынчаар организастааны черле кончуг таарымчалыг. Мен ам суурнуң культура амыдыралындан чыдып калбас апардым. Болуп турар бүгү-ле болуушкуннарны билип, дыңнап турар боор-дур.

Дыштанырынга, бажыңда аар-саар ажылды кылырынга үш хонук четчир. Бис мооң мурнунда өг-бүле ишти-биле мал одарынга чурттаарынга туралыг турдувус. Чүге дээрге, ындыг амыдыралга чаңчыгын калганывыс ол-дур. Ам суурга культурлуг амыдыралга чурттай бергеш, мурнунда кайы хире түрең, амыдыралдан чыдып каап чорааныывысты билип кагдывыс.

Мээң чеди уругларым школада өөренип турар. Бис суурга турум чурттай бергенивисте, оларның өөредилгези экижип эгелээн. Ол черле билдингир. Олар өскээр сагыш човаар эвес, ада-иези суурда болганда, бажыңга кээп турарлар.

Бажың-балгат садып алырынга колхоз баштаар чери дузалашкан. Делгем, чырык, чылыг бажыңны садып алдым. Амыдырал эки болурга, кижиниң ажылдаары-даа экижир. Ынчангаш бистиң малчыннарывыстың багай эвес көргүзүгнү чедип ап турарының үжуру ында.

К. ЧЫРГАЛАҢ, хойжу.

ЧУРУКТА: К. Чыргалаң эвлеч соонда оглу, кадайы-биле солун номчуп олур.

Таңды районда «Революцияның чалбыыжы» колхоз СЭКП Тыва обкомунуң IX пленумунуң шиитпирин амыдыралга боттандырбышаан, одарладыр мал ажылында бүгү кижилерни суурга доктаамал чурттадырынче болгаш кадатты ийи эвлечег-биле чорударынче шилчиткен.

Ийи эвлечеглиг ажылды канчаар организастаанын, ооң кандыг ажыкдузалыг болуп турарын мында чугаалап турар.

ТААРЫШТЫРЫП БЕРГЕН

Малчыннарның өг-бүлелери суурга чурттай бергенде, бажың эвин херээженнериниң-даа ажылдаар черии тодарадып, оларны кылып шыдаар ажылы-биле колхоз баштаар чери хандырганын демдеглээр херек. Мурнунда эвлечеглиг ажылче шилчивээнде бистер, херээженнер, шагның дөрт үезинде мал-биле халбактанчыш чораан бис. Шак ынчаар кошкун чурттаары, суурдан хоорук турары ажы-төлге-даа, ал-ботка-даа кончуг берге.

Ам малчыннарның өг-бүлелериниң херээжен эвлери шыдаар ажылын кылып, ниити херекке база-ла үлүг-хуузун кирип турар апарган. Бис суурга турум чурттаа-ла ийи ыыл болуп тур бис. Бо арагында мен колхозтуң төп шаңында тараа арыглап, часкы-чайгы үеде хой кыргын, хой төрүүр үеде санманщиктеп үзүктелиишкин чок ажылдан келдим. Ол ышкаш хойжулар Сафоновтуң, Рузановтуң болгаш өскелериңдаа кадайлары суурда, база-ла мен дег ажылдан турарлар.

Эвлечеглиг ажылче шилчээш, суурга турум чурттай бээрге, кол-ла ажыктыг чүвези амыдыралдың культурлуг, таарымчалыг болуру, бүгү кежиктерии кижиниң ажыглап болур аргалыы, ылаңгыя ажытөл кижизидилгезинге чогумчалыы-дыр. Мээң уругларым хөй, шупту чеди кижи. Оларның бежи школада өөренип турар. Мен чүгле суурда ажылдап турар эвес, уругларының өөредилгезин контрольдаар, школага барып башкылар-биле сүмележир эргелыг болдум.

Өөм ээзи Николай Монгалбин кодан хойларын Конфет Чыргалаң-биле эвлечежин кадарып турар. Үш хондур эвлээн эрттирип каап, бажыңына чаныг келгеш, бажың ажылы кылып, уругларының өөредилгезинге дузалажыр-дыр. Чаа кинону, концертти-даа эрттирбес, көрүп турар апардывыс.

С. ЧООДУ.

Интервью ● интервью ● интервью

Хоочун хойжу харыылап тур

«Революцияның чалбыыжы» колхозтуң мурнакчы хойжузу, эвлечеглиг ажылче шилчээш, он чыл болуп турар Иван Петрович Сафонов-биле бистиң корреспондентивис ужурашкаш, бо ажылга хамаарышкан чамдык айтырыгларны харыылап бээрин ооң дилээн.

АЙТЫРЫГ: Силерниң колхозта бүгү малчыннар эвлечеглиг ажылдаарынче, суурга турум чурттаарынче шилчээндир. Бо хемчегниң ажыктыы черле билдингир. Ындыг болзажок чамдык ажыл-агыйларның малчыннары олче ам-даа шилчивейн турар-дыр. Мооң чылдагааны чүде деп бодаар силер, Иван Петрович?

ХАРЫЫ: Мен бодаарымга, бо чаа чүүлдүң практиктиг ажыын олар ам-даа чедир үнелевейн турар-дыр. Чүге дээрге, олар шагдан бээр-ле мал-биле кады көжүп, суурдан ырак черлерге чурттап чаңчыга берген-дир. Чаңчылдың күжүн ажып эртери чиик эвес дээрзи билдингир болгай. Ооң ыңгыда, черле ынчаш чаа чүүл бодунга орукту эрги чүүл-биле демисежип тургаш, иззэр, бурунгаарлаар апаар болгай. Бо чаа хемчег чоорту боттаныры чугаажок. Чамдык ажыл-агыйларның малчыннарының ам-даа эвлечеглиг ажылче шилчивейн турарын чүгле чаңгыс ол чылдагаан-биле тайылбырлап база болбас болбайн аан. Ону боттандырарда дыка хөй организастыг хемчеглерни ап чорудар ужурлуг. Чижээ, суурларга чурттап, өдек-хонашты таарыштырар, кажаа-хорааны делгемнедир. Эвлечегге четчир кижилерни тывары база чүгула. Бо талазы-биле бистиң колхозтуң дуржулгазы өске ажыл-агыйларга дыка ажыктыг деп бодай-дыр мен.

АЙТЫРЫГ: Эвлечежин ажылдаар коданга каш кижи турар болза ажылга эң-не чогумчалыг деп бодаар силер, Иван Петрович?

ХАРЫЫ: Бистиң мында кодан бүрүзүнде ийи кадарчыны тургускан. Олар ажылды чедишкинниг күүседип турар. Бирээзи-ле үш хонук кадарар. Оон эки чедип келирге, халажып чоруур. Чамдык малчыннарның бодалы-биле алырга, чаңгыс коданга ийи эвес, а үш кижи тургусса чогуур болуп турар. Үш-даа кижини тургузуп болбайн аан. Ынчалза-даа төлевирии хөй бажы барымдаалап санаар болганда, чаңгыс коданга үш кижи турарга, кижи бүрүзүнүң алыр шалыңы эвээжээр апаар. Ол чорук материалдыг сонуургалга дүүшпес. Мурнунда ап турган шалыңы эвээжей боорн кымга-даа күзенчиг эвес болгай. Ону барымдаалаш, бистиң колхозта бир коданга ийи кижи кылдыр тургускан чүве. Ийи кижи бир коданга четчир-дир. Чамдык малчыннар мынчаар чугаалажып турар: «Коданга чаңгыс кижи арткаш, мал кадарып чоруй баарга, оран-турлаа эвээ артар, кежээ кээрге, бажың-балгады соок, аъш-чем чок болур. Ынчаар ажылдаары берге...» Мен эвлечеглиг ажылче шилчээш, он чыл боон тур мен. Бо арагында үргүлчү чаасканаартып каап турдум. Ажырбасла чүве-дир. Эртен хойларымны кадарып үндүргеш, аш оъдун эрттирип, бир черге бажын дозуп, доктаадын каап, дедир коданга ээп келгеш, бажыңга от салып, чүү-хөөмнү айлап алыр-дыр мен. Мында кижи бергедээр чүве чок. Малчыннның бодундан хамаарыжыр апаар.

Бир эвес өске ажыл-агыйлар кодан бүрүзүнге үш кижи тургузар дээр болза, ону база-ла таарыштырып ап болур. Бо таварылгада малчыннарның алыр ажыл төлевири кудулавазын дээш, хойнуң баш санын үш кижиге оналштыр көвүдедир апаар. Оон аңгыда кажаа-хорааны делгемнедири, артык кижилер тывары негеттинер ужурлуг.

АЙТЫРЫГ: Хой ролдан турар үеде эвлечеглиг ажылды канчаар организастап турарыл?

ХАРЫЫ: Ол дээрге хой ажылында ең-не харыысалгалыг үе. Ынчангаш хой ролдан эгелээрден бээр, ук ажыл дооступ, чылыг дүшкүже чедир, кадарчылар коданга кады турар. Хураган дорүктурарынга дузалажыры-биле өг-бүлелериис ишти база кыштагга четкилеп кээр. Хой ролдаашкыны эгелээш, хураганнар өзүп доругарынга чедир, дөрт хире айлар эртер. Ол үеде эвлечег чок, дем-биле ажылдап турар бис. Бо кампания эрткен соонда эвлечеглиг ажыл база катап эгелээр мындыг.

АЙТЫРЫГ: Эвлечеглиг кадат малчыннарның ажылының түңнелинге кандыг салдарны чедирип турарыл?

ХАРЫЫ: Чогумчалыг салдарны чедирип турар деп чүгле ынчаар чугаалап болур. Эвлечеглиг ажылче шилчип эгелеп турар үеде бистиң-даа чамдык хойжуларывыс мынча дижип турдулар: «Чаңгыс кижи кадарганынга бодаарга, ийи кижи кадарарга харыысалгалыг малдың ажаалда-тежээлдези баскыраар. Ынчангаш эки коргүзүт чедип алыры бергеө. Бо чиганнишкинде кандыг-даа үндезин-барымдаа чогун эвлечеглиг ажылдың эрткен ийи чылдары тодаргай көргүскен. Кадарчыларның харыысалгалыг чоруу кудулаар турүүк, харын олар мурнукузундаа артык кыымак, шудургу апарган. Чүге дээрге, оларның ажылдаарынга, культурлуг дыштанырынга таарымчалыг байдалдар тургустунгандыр. Эвлечеглиг ажылдан келгенинин дургузунда коданнардан малдың хорамчазы болбаан. Тус-тус малчыннар эрткен чылдарныңдан бедик көргүзүглерни чедип алган. Чижээ, мээң коданымны ап көрээлиңер. Бо чылын тогду хойларның 100 бажынга онаштыр 112 хураганны, бир хойдан-на 4,6 кг дүктү алдым. Оон аңгыда хойжу Чыргалаң Конфет 105 хураганны, Моңсей Лобанов —100 хураганны, Моломдай Монгалбин — 100 хураганны менди доруктурган. Моон алган көөрге, эвлечеглиг ажыл үезинде көргүзүт кудулаардан харын бедип турар-дыр.

ЭЭЛЧЕГ СОЛЧУП ТУРДА...

Дүне харын бысканнап чаап турган кудай дың адары-биле деңге-ле аязы берген. Кышкы хүн бедип үнүп келген. Чаа чагган харың «судалдары» хүн карааңга чайыналып чыдар. Александр Оюннуң кыштаанга хап чеде бердивис. Хойжулар хоюн чылыг кажаазындан үндүргеш, даштын чадагай кажаада киирип, немелде чем каап берген турлар. Андрей Сорокин бир хойну тудуп алгаш, чиктезинден семистеп тура, хөөрей-дир ол:

— Күжү канчалбаан-даа, күскү хевээр-дир.

— Ол чүү дээриң ол, Андрей Михайлович —деп, ооң эжи Николай Рузанов чугаага кириштн.— Кол зоотехник Галкина эвес болза, бо дөптежиктер арар хамаан чок, харын семирип турар ужурлуг чүве. Ооң шын эвес шиитпири-биле ийи коданы чаңгыс черге тырыптарга, мал арыпкан-дыр.

Коданда аныяк хойларны даштындан көөрге, черле баксыраан шинчи чок, силии кончуг. Ынчалзажок оларны малчыннар үзүп, арай «көшкактарынга» немелде чемни берип эгелээн.

Ол коданда 1500 ажыг аныяк хой бар. Ону харылап турар үш кадарчы Алексей Сорокин, Николай Рузанов болгаш Александр Оюн олар-биле чугаалажы бээривиске, коданга ынча хойну чаңгыс черге болүшиени таарымча чок болган. Ынчангаш колхозтуң кол зоотехнигин хойжуларның чемелеп турганы чөптүг чүведир. Ам кээп ол коданы ийи үзер ужурга таварышнан.

— Үскен хойларны кайа аппаар силер?—деп айтырдывыс.

— Мынаар Буга-Уну деп черде артык кыштаг бар, анаа аппаар бис—деп, Андрей Сорокин харыылады. — Моон мурнунда үжээлээ эвлечежин турган улус бис. Ам эң-не шыяртактарын үскеш, Сашага арттырып каап, арткаларын Рузанов-биле бис ийидээ чаа кыштатта аппарып, эвлечежин кадарарывыс ол.

Эвлечег солчуп турда. хоочун хойжулар Сорокин биле Рузанов аныяк кадарчыга ыяк чагып турлар.

— Хойларыңны кедээр хоорзунуча кадарар сең. Ында болетеп каап тараа саванын айыыр-биле чада октагылап бээр эвеспе. Ынчаарга хойлар эң-не сүүзүнүүт чемни чыып чиир.

— Савандан өске чер одары чок болганда, саванны ынчаар тарадып бербээже хоржок.

— Ындыг-дыр — деп, Александр Оюн демгилери-биле чөпшээрешти.

— А бо эштиң эвлечежин кадарар кижиниң чок навчаарыл?

— Ол ажырбас, колхоз баштаар чери эвлечежир кижиниң тып бээр болган.

Хойжулар кажаадан хойларын үзүп үндүрериң үргүлчүлей бердилер. Рузанов бир хойну сегирип алыр орта, оозу дывылап маңнаан, ашактыы ок кадалдыр дүжүрдү. Ол тура халаап, хөректээжин кактанып тура, чугаалаңмыдыр:

— Кончуг семис хой-дур, сээң ноданыңга артсын, Сашл.

— Чаа-ла октаттың але — дишкеш, ийи эжи каттырыштылар.

— Ынчалдым харын.

Дашкаар үзүп үндүрген хойлар кедээр тараа хоорзунунче шуужүп чоруктулар. Оон соонда Александр Оюн базыпты. Арткан ийизи аңаа база катап чагыдылар.

— Савандың тарадып бербее болза, орта тодуп шыдавас эвеспе. Ыяап-ла тарадыр херек.

— Ындыг-дыр, тарадып бээр мен...

К. АРАКЧАА.

ЧУРУКТА: А. Сорокин, Н. Рузанов, А. Оюн олар хоюн тудуп көрүп турлар.

АЖЫКТЫЫН БИЛЕ БЕРДИВИС

Бистиң колхозтуң бүгү малчыннары, ооң иштинде хойжулар-даа, суурга доктаамал чурттаа, малды эвлечеглиг кадарарынче ийи чыл бурунгаар бүрүн шилчээн. Ажылды ынчаар организастаар чоруктуң малчын кижиге ажыктыын ам бодунуң дуржулгамдан кордум. Мен хойжу кижи мен. Бо ажылымга 17 чыл болдум.

Эвлечеглиг ажылче шилчиринииң мурнунда өг-бүлем ишти-биле одар санай чай, кыш-даа дивес көжүп билир чүве-ле болгай. Ындыг амыдыралдың бергезии малчын кижи бүрүзү билир. Кыштың соогунда, чайның изинде кандыг ийик, удуур уйгу, дыштаныр дыш деп чүвени билбес чордувус. Ылаңгыя мен ышкаш хой ургуларлыг кижиге кончуг берге. Уругларым шупту он кижи.

Мал соондан хонзттан көжүп чоруп тургаш, суурга баар, чонның культурлуг амыдыралынга киржир, ажыктөлдүң өөредилгезинге, кижизидилгезинге сагыш салыр чай кайда боор. Суурга чурттаар, эвлечеглиг ажылдаар апарган соонда, бис-даа амыдыравыс. Мен үш хонукта хоюмну кадарып, эвлээн эрттирип каап, коданы эжимге хүлээдип бергеш, суурже хап чоруптар мен. Суурга кээрге, бажың-балгат чылыг, аал ишти аъжын-чемин кылып алган, арыг-силиг манап орар.

Суурга келгеш, чунар-бажыңнай шаап алгаш, шөлээн дыштаныр. Солуннар, журналдар номчуурунга, кино, концерт көөрүнге, школага барып, уругларның өөредилгезин сонуургаарынга үе-шак четчир-дир.

Ажылды мынчаар организастааны черле кончуг таарымчалыг. Мен ам суурнуң культура амыдыралындан чыдып калбас апардым. Болуп турар бүгү-ле болуушкуннарны билип, дыңнап турар боор-дур.

Дыштанырынга, бажыңда аар-саар ажылды кылырынга үш хонук четчир. Бис мооң мурнунда өг-бүле ишти-биле мал одарынга чурттаарынга туралыг турдувус. Чүге дээрге, ындыг амыдыралга чаңчыгын калганывыс ол-дур. Ам суурга культурлуг амыдыралга чурттай бергеш, мурнунда кайы хире түрең, амыдыралдан чыдып каап чорааныывысты билип кагдывыс.

Мээң чеди уругларым школада өөренип турар. Бис суурга турум чурттай бергенивисте, оларның өөредилгези экижип эгелээн. Ол черле билдингир. Олар өскээр сагыш човаар эвес, ада-иези суурда болганда, бажыңга кээп турарлар.

Бажың-балгат садып алырынга колхоз баштаар чери дузалашкан. Делгем, чырык, чылыг бажыңны садып алдым. Амыдырал эки болурга, кижиниң ажылдаары-даа экижир. Ынчангаш бистиң малчыннарывыстың багай эвес көргүзүгнү чедип ап турарының үжуру ында.

К. ЧЫРГАЛАҢ, хойжу.

ЧУРУКТА: К. Чыргалаң эвлеч соонда оглу, кадайыбиле солун номчуп олур.

УРУГЛАРНЫҢ ӨӨРЕДИЛГЕЗИ-ДАА ЭКИЖЭЭН

Балгазының ортумак школазының интернадында «Россия» совхозтуң Каскалда, Арыг-Бажында малчыннарының болгаш «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң кадарчыларының, саанчыларының уруглары долу күрүне хандырылгазында өөренип, чурттап турарлар. Ам интернатта малчыннарның 75 уруглары бар.

Малчыннарны суурга доктаамал чурттаар, ийи эвлечеглиг кадарар кылдыр тургусканы оларның школада уругларының өөредилгезинге, кижизидилгезинге илергей-ле чогумчалыг салдарны чедирген.

Мурнунда хойжулар мал одарларынга доктаамал чурттап турда, школачы уруглар ада-иезин, угба-дуңмаларын сакты бергеш, аалдарынче чаңаттаар, кичээл үзер таварылгалар ховар эвес тургулаан болгай. Ол чорук уруглардың өөредилгезинге багай салдарны чедирип турганы билдингир.

Оон аңгыда малчыннар боттары школага келбейн, интернатта уругларының өөредилгезин, чуртталгазын сонуургавайн турган.

Хойжуларны суурга доктаамал чурттаарынче, эвлечеглиг ажылче шилчиткен соонда, үстүнде айыттынган четпестер чайлаттынган. Ада-иелерниң школа-биле харылзаазы улам-на ыяк апарган. Ам эвлээн эрттирип каап, суурга чаныг келген малчын школага барыптар хостуг үелиг.

Мында кол-ла чүве болза, школачыларның өөредилгезиниң экижип турары болур. Чижээ, колхозчуларның уругларындан бешки класста Рая Канчиир-оол, Зоя Тыртый-оол, Клава Кунгаалай, алдыгы класста Наташа Хүлер, чедиги класта Роза Сувак, Лена Какпык-оол, сескн класста Наташа Ензак болгаш өскедаа хөй уруглар эки өөредилгелиг болуп турары ооруңчүг.

Уруглариның өөредилгезинге сагыш човаң, школага кээп, башкылар-биле сүмележип, хурал-суулаага олуржуп турар ада-иелер база-ла эвээш эвес. Ындыгларга Оюн Бады, Раиса Сувак, Иван Миндимей болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Малчыннар суурда доктаамал чурттап, ийи эвлечег-биле ажылдан турар болганда, ам оларда уруглариның өөредилгезинге, кижизидилгезинге сагыш салыр, школага баар хостуг үе бар-дыр. Ындыг турбуже чамдык малчыннар ону ам-даа ажыглавайн турары харааданчыг. Чижээ, Моломдай Монгалбин, Кунгаа Шаны, Шаны Шерей дээш, өске-даа хойжулар школага келбейн турар. Ол черле шын эвес. Хостуг үези, болдунар аргазы бар апарган малчыннар школа-биле харылзаазы улам быжыглап, уруглариның өөредилгезинге, кижизидилгезинче чогуур кичээнгейни салыр херек.

А. КҮДЕРЕК, Балгазын школазының башкызы.

Бөгүн — Энергетиктер хүнү

Ильичиниң лампочкалары херелденген

Төөгүлүг кыска хуусаада, Тывага бежен чыл бурунгаар боттанган Улусчу революциянып соонда болгаш ылаңгыя Совет эрге-чагырганың чөөрби чеди чылдарының дургузунда тыва кижилериниң амыдралы таныттынмас кылдыр чечектелип, сайзыраан.

Ховуларны дургаар, сынарны, тайгаларны ажылдыр, шынааларны кежиддир электри шугумунуң чагылары шуужуп чоруп турар. Энергияның күчүлүг, амыдыралчы агымы металл удазыннарны дамчыштыр колхозтарның, совхозтарның төп суурларын эрттир, оларның фермаларынче, тараа шаңнарынче, мастерскаяларынче, будүрүлгелериниң цехтеринче болгаш чаа тудугларның участокторынче, чурттакчылыг салбырларже болгаш малчыннарның ырак турлагларынче куттулдур агып чедип турар.

Таңдының тараалаң ховуларында механизаторларның, Тестиң шыналарында хойжуларның, Хемчиктиң кедээзинде сарлыкчыларның, Тожунуң тайгазында ивижилериниң коданнарында Ильичиниң лампочкалары дүн-хүн чокка чырып, оларның чаагай амыдыралы чер болганда чайынандыр хереллденген.

Республиканың кыдыгларынче электри шугуму шиитирги-биле улам ыңайлап, Тываның улуг электрижидилгезиниң калбарган черлери хөйүбиле чурт чуруунда көстүп көөп турар. Кызылдың, Ак-Довуракпың болгаш Хову-Аксының электростанцияларының хереглекчилериниң саны ажок көвүдеп турар.

Мурнунда хөмүр-дашка, бензинге болгаш дизель одунга ажылдап турган биче күштүг чүс-чүс шимчедикчилерни шуут солаан, улуг энергия көдээже дүрген бар чоруур. Ынчаарга аңаа орукту «Кодээ электри тудуг» эргелелиниң тудугжу-монтажниктери салып тураргар. Бо тудуг-монтаж эргелелиниң коллективиниң ажыл шөлү бүгү Тывада чаттыла берген.

Бо чылын кодээ электрижидикчилер Тожуда, Чөөн-Хемчиктө, Тес-Хемдө, Улуг-Хемдө, Бии-Хемдө, Каа-Хемдө болгаш өске-даа черлерде ажылдап турарлар. «Кодээ электри тудугнуң» тудугжу-монтажчыларының ажылчы хүннери чиик эвес. Ынчалза-даа чылдан чылче улам хере базып, чаа-чаа тиилелгелерни чедип ап турар.

Чурттуң экономиктиг хөгжүлдезин улам бурунгаарладырынга энергетика үлетпүрүнүң ужур-дузазы улуг болгай. Үлетпүрүүң ол адырының хөгжүлдези энергия объектилериниң тудуундан дыка хамааржыр. Республикада электри шугумнарының тудугжулары бо чылын шалыпчы ёзу-биле ажылдаан. «Кодээ электри тудуг» тудугмонтаж эргелелиниң коллективи республиканың ажылчы чоннарының социалистиг чарыжынга киржип, үре-түңнелдиг ажылдап турар.

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдырала боттандырар болгаш тоску бөөп чылдың бирги чылы — 1971 чылдың күрүне планнарын күүседир дээш көдээ электрижидикчилер квартал санында эки көргүзүглерлиг ажылдаан. Коллектив тудуг-монтаж ажылдарының планын бирги кварталда 109,3, ййигизинде 104,5, үшкүзүнде 120,9 хуу күүседкен. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн элээп бедиткен. Экономиктиг көргүзүглерни бедиткеш, орулга алырын 117 — 119 хуу чедиргеп. Үшкү кварталда республиканың тудуг организацияларының аразында социалистиг чарышка тиилекчи болуп үнгеш, СЭКП обкомунуң, Тыва АССРниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофсовелел чөвүлелиниң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган. Ам дөрткү кварталдың онаалгаларын долдур күүседип, чаа беш чылдың бирги чылын чедишкинниг доозары дээш ажылдың темпизин кудулаташайн ажылдап турар.

Владимир Ильичиниң инициативазы болгаш киржилгези-биле чогааттынган ГОЭЛРО планының 51 чыл оюн эки белектер-биле Тываның кодээ электри тудугжулары уткуп турар. Ол болза кодээ тудугжуларның ы я ш белеткелиниң кол баазазы туруп турар Шуурмакка чедир 52,5 километр черге бедик вольтулуг электри шугумунуң чагыларын тургусканы, күчүзү 10 киловольт шугумну дерип доосканы, Кызылдың энергиязын ыяш белеткекчилериниң бажыңнарында, будүрүлге черлеринде киргени, Барыын-Хемчиктиң совхозтарын Сибирьниң электри системазынга киргени, Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик», «Чыраа-Бажы» совхозтарда улуг ажылдар кылдынып, Тываның пайысылалынче Ак-Довуракпан чорудуп олурар энергиязы кодээ черлерже 35 киловольтунуң дамчыдылга шугумун дамчыштыр тудуштурары, «Тоора-Хем» совхозтуң төөнде, Кызылдың Черби суурда, «Күш-ажылдың хостуу» совхозта, «УТКА 25 чылы» совхозтуң Ак-Туруг салбырында болгаш өске-даа черлерде хөй ажылдарны будүрүп, чүс-чүс километрлерге электри шугумун ажыглалга дужаагаңы, муңмуң бажыңнарны чаа болгаш чаартып кылган электри шугуму-биле хандырганы болур.

Бригадаларының ажылын биилилиг башкарбышаан, күш-ажылдың бедик үлегерин боттары көргүзүп турар. Бригадирлер — мурнакчыларны Балгазында Николай Тодозаковту, Тоора-Хемде Михаил Горбуновту, Шагаан-Арыгда Алим Севенни, Самагалдайда Владимир Балгазыны, механизатор Константин Колесниковту болгаш оскелерни-даа адаары өөрүнүүр.

Чыл планын неделя бурунгаар күүседир дээш «Кодээ электри тудугнуң» тудугжу-монтажниктери будүрүлгениң бар курлавырларын долу ажыглавышаан, бо хүннерде каш дакпыр күжениишкинбиле ажылдап турарлар.

О. ТОВУУ.

Байырлалга белек

Кызылдың төп электростанциязының ажылчыннары болгаш инженер-техниктер ажылдакчылары боттарының байырлалы — Энергетиктер хүнүн күш-ажылчы улуг чедишкиннер-биле уткуп турарлар. Ол байырлал Тывага Назарово ГЭС-ти дамчыштыр биске келир Сибирьниң күчүлүг энергиязын Кызылга чедирери-биле база холбашкан. Энергетиктер амгы үеде шупту чай чок ажылыпте.

Ак-Довуракпан Кызылче шөйүлген электри дамчыдылгазының шугумунда өөлүг ажылдар чоруп турар. Удавас республиканың наймыслалы улуг электроэнергияны алыр.

Электростанциязының ажылнишчилери СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдырала боттандырар дээш бүгү аргаларын ажыглап, тоску беш чылдың баштайгызының планныг онаалгаларын чедишкинниг күүсеткен.

Коллектив электроэнергия ажылдап кылырының чыл планын хуусаа бетинде күүсеткеш, ам безин пландан ажыр 3,5 миллион киловатт-шак электроэнергияны берген. А чылда нияти продукция бүдүрер планын 104,9 хуу күүсеткен. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү коллективте 8,9 хуу өскен. Ол дээрге будүрүлгениң чайынанчак чедишкини-дир. Ол бүгүнү олар кызымаккай күш-ажылбиле чедип алган.

Будүрүлгениң планныг онаалдазын чедишкинниг күүседиринге коллективтиң чогаадыкчыларының болгаш чаартыкчыларының саналдары улуг ужур-дузаны чедирген. Электростанцияда чогаадыкчы болгаш чаартыкчы ажылда 73 кижи киржип, будүрүлгениң мурнакчы дуржулгазын, дешилгелиг технологиязын тургузар дээш чогаадыкчы ёзу-биле ажылдап, ол чугула херекке боттарының үлүг-хуузун киприп турар.

Будүрүлгеде чогаадыкчы болгаш чаартыкчы бодалды хөгжүдүп, ол ажылды бүгү тала-биле калбартып, будүрүлгениң планныг онаалдаларын күүседиринге, күш-ажылдың будүрүкчүлүүн бедидип, продукциянып шынарын экижидеринге дээштиг салдарны чедирип турар. Ооң тодаргай чижээ бо. Электростанция бо чылын 2733 муң рубльдиң экономиктиг ажыын бөөр чаартыкчы болгаш чогаадыкчы саналдарны шиңгээткен. Мурнакчы чаартыкчылар болгаш чогаадыкчылар Александр Тимофеевич Маношин, Владимир Тимофеевич Кулаков, Григорий Евментьевич Соколов, Анатолий Федорович Меркушев боттарының саналдары-биле будүрүлгеге дыка хөй рубльдиң камналгазын тургусканнар.

Өөлүг үеде будүрүлгеде коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы деп бедик атты чедип ап турар мурнакчыларның саны өскен. Чүгле бо чылда безин 30 кижиге ол атты тывыскан.

Коллективте мурнакчыларның саны хөй. Оларның бирээзинге коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы Никон Родионович Чернышевту киприп болур. Ол бо будүрүлгеге ам 21 чыл ажылдап келген. Ону эки ажылы дээш «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп медаль-биле шаңнаткан.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТА: Н. Р. Чернышев.

ДАШТЫКЫДА

БАЙЫР ЧЕДИРИИШКИНИ

ХАНОЙ. (СЭТА). Мурнуу Вьетнамны хостаарының Национал фронтузунуң тургустуганының 11 чыл оюнга холбаштыр ВДР-ниң Президентизи Тон Дык Тханг хосталганың Национал фронтузунуң ТК-ның Президиумунуң даргазы Нгуен Хыу Тхога байырлыг чагаа чоруткан.

Хосталганың Национал фронтузунуң удуртулгазы-биле мурнуу-вьетнам патриоттарның америк агрессорларга удур демиселге чедип алган чедишкиннерин, а ол ышкаш хосталганың Национал фронтузунуң политиктиг болгаш дипломаттыг ажыл-чорудулгазының чедишкиннерин чагаада демдеглээн.

Хосталганың Национал фронтузунуң тугунуң адаа-биле мурнуу-вьетнам чонунуң калбак бөлүктери, политиктиг болгаш шажын-чүдүлегениң янзы-бүрү организациялары, көдээ болгаш хоорай чурттакчылары Нгуен Ван Тхиеунуң диктаторжу ёзу-чурумунга удур демисежин турар дээрзин ВДР-ниң Президентизи демдеглээн.

Хосталганың Национал фронтузунуң удуртулгазы-биле мурнуу-вьетнам чонунуң калбак бөлүктери, политиктиг болгаш шажын-чүдүлегениң янзы-бүрү организациялары, көдээ болгаш хоорай чурттакчылары Нгуен Ван Тхиеунуң диктаторжу ёзу-чурумунга удур демисежин турар дээрзин ВДР-ниң Президентизи демдеглээн.

Хосталганың Национал фронтузунуң болгаш Мурнуу Вьетнам Республиканың революстуг Түр чазааның удуртулгазы-биле чораан, АКШ-тың агрессиязынга удур дайынга улам улуг тиилелгелерни чедип алырын, дайынны «вьетнамчыдарының» америк политиказынга бүрүн аштырышкынны таварыштырарын чурттуң мурнуу чүгүүн ада-чурттуларынга Тон Дык Тханг күзээн.

ПАКИСТАНДА УДУРТУЛГА СОЛЧУЛГАЗЫ

РАВАЛПИНДИ. (СЭТА). Пакистан радиозунуң дыңнатканы-биле алырга, Яхья Хан Пакистанның президентизиниң болгаш кол шериг администраторунуң хүзээлгелерин премьер-министриң оралакчызы болгаш даштыкы херектер министри З. А. Бхутога хүзээдип берген. Бо үеге чедир президентниң болгаш кол шериг администраторунуң хүзээлгелерин күүседип келген генерал Яхья Хан албан-дужаалдан дүжер ужурга таварышкан.

Соолгу хүннерде Равалпинди, Лахор, Пешавар болгаш Барыын Пакистанның өскедаа хоорайларында чазакка удур чыскаалдар болган. Ук чыскаалдар «Яхья Хан сонезин!» деп лозуң-биле эрткен. Бо чыскаалдарны Пакистанның барыын үзелдиг партиялары, а ол ышкаш Бхутонуң баштааны Пакистан улусчу партия организастаан. Бо партиялар Яхья Хан-биле бир дөмей, Индия-биле дайылдажымшкын дээш туржуп турган.

БАНГЛА ДЕШТИҢ ЧАЗААНЫҢ ШИИТПИРИ

ДЕЛИ. (СЭТА). Бангла дештиң чазаа реаксылыг чүдүлгеобщиначы дөрт партиянып ажыл-чорудулгазын хораан, ЮПИ информация агентилелдиң дыңнадыын ёзугаар алырга, ол дугайын Бангла дештиң иштики херектер министри Камаруззаман Калькуттага болган митингиге чүве чугаалап турган меделээн. Ол партиялар болза «Жамаате ислам», «Низаме ислам», Пакистан демократтыг партия, мусульман лиганың бөлүглелдери-дир.

Чүдүлге-общиначы партияларны хоруур дугайында шиитпирни Бангла дештиң чазаанып чүүлдүгүнүң көрген политиказының принциптерин ёзугаар хүлээп алган дээрзин министр демдеглээн.

Бо дөрт партияның талалакчылары Бангла дештиң улузунуң хосталгалыг дайынының үезинде пакистан шерглер-биле кады ажылдажылгазы чорудуп турар бис. Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнеңиң делегейи ажыл-чорудулгазы үреттүнелдиг, боттуг түңнелдерни берип турар.

* * *

ДЕЛЕГЕЙ политиказында салдарны чедирген чугула фактор болза делегейниң социалистиг кады ажылдажылгазы, ооң чаңгыс эви болгаш тайбыңның чайгылыш чок политиказы болган. Делегей капитализмниг удур туруп турар кол күш, амгы үениң хосталгалыг шимчээшкинниниң күчүлүг чолегинизи болза социалистиг кады ажылдажылга болуп келген деп чүвени амыдырал катап—катап бадыткап турар.

СЭКП акы-дуңма партиялар-биле кады социалистиг кады ажылдажылганы улам ыцай сырый каттыштырар, ында кирип турар чурттарның дең эргелиг кады ажылдажылгазын хөгжүдер болгаш ханыладыр, социалистиг экономика интеграциязын ханыладыр, акы-дуңма күрүнелерниң делегей ареназынга бир демниг ажылдаарын чедип алыр дээш съезд соонда улуг ажылдарны кылып чоруткан.

Доктаамал ажыл-херекчи харылзаалар, партия болгаш күрүне ажылдакчыларының ужуражышкыннары, чугула айтырыглар талазы-биле консультациялар, дуржулга солчулгазы социалистиг кады ажылдажылга чурттарының аразында харылзаалар тайбың бот-догуннаашкынның принциптерин бадыткаары-биле база ажылчын аңгының чаа-чаа тиилелгелерин чедип алырыбиле социалистиг кады ажылдажылганың, делегейниң ажылчын болгаш коммунистиг шимчээшкинниниң, антиимпериалистиг бүгү күштериниң чаңгыс эвин болгаш сырый каттыжышкынын улам ыцай быжыглаарының онза чугуласын ужуражышкынның киржикчилери демдеглээн.

Совет удуртукчуларның социалистиг чурттарже аян-чоруктары, акы-дуңма чурттарның партия болгаш күрүне ажылдакчыларының ССРЭ-же аян-чоруктары акы-дуңма вайыралды, ханы чаңгыс энти болгаш бүгү тала-биле кады ажылдажылганы быжыглаарынга улуг магадылалды тургускан. Ол ужуражышкыннар болгаш аян-чоруктар акыдуңма партияларның болгаш чурттарның дашткы политиктиг ажыл-чорудулгазын улам ханызы-биле таарыштыр шиитпирлээринге, оларның хөй талалыг калбак кады ажылдажылганы чорударынга чугула түңнелдерни берген.

Бо чылдың улуг болуушкынарының бирээзи болза ЭДЧниң XXV сессиязынга социалистиг экономика интеграциязының Комплекстиг программазын чаңгыс үн-биле хүлээп алганы болур. Социалистиг чурттарның акы-дуңма кады ажылдажылгазының үр үе шиитпирге боттандырары принципиалдыг соруталарны ол документиде тодаргай айтыкан. Ол программаны күүседири дээрге-ле, ажыл-агыйның социалистиг системазының артык күжүн ажыглаар, экономиканы болгаш камгалалыр арганы бижыглаар, ЭДЧ кежигүнү чурттарның чонунуң чаагай чоруун бедидер дээни ол.

СЭКП ТК, Совет чазак Кыдат Улус Республика-биле харылзааларны чогумчударын чедип алыр дээш бодундан хамааржыр бүгү-ле түүлдерни кылып турар. КУР-биле харылзаа талазы-биле XXIV съездиниң шугумун ТК-ның Политбюрозу чайгылыш чок боттандырын турарын СЭКП ТК-ның Пленуму демдеглээн болгаш маңза хамаарышкан практиктиг айтырыгларны шиитпирлээр талазы-биле Политбюронуң туружун долузубиле түүлдүг деп көрген.

Амгы делегейге социалистиг чурттарның ролю канчаардаа аажок улуг. Оларның бүгү күчүзүн тайбыңның болгаш делегейниң айыыл чок чоруунга бараан болдурган. Үзүктел чок өзүп турар бо күчү, социалистиг күрүнелерниң болгаш бүгү делегейде революстуг, хосталгалыг, антиимпериалистиг күштерниң эвилели — кижи төрелгетенни делегейниң ракет-ядролуг дайынының айылынган чайладып алыр демиселге шиитпирлиг фактор болуп турар. Социализм чурттарының улустары боттарының төөгүлүг соруглазын күүседип турар. Оларның одурутлары улам сырый каттышкан тудум-на, пайыралдыг болган тудум-на оларның делегей ареназынга ажыл-чорудулгазы улам үре-түңнелдиг болур деп чүвени социализм чурттарының улустары билип турар.

Делегей социализминиң туруштарын бүгү тала-биле быжыглаарын, социалистиг чурттарның улам ыцайгы консолитациязын чедип алырын, оларның-биле пайыралды болгаш кады ажылдажылганы улам ыцай быжыглаарын СЭКП болдуң интернационалчы соруглазы, болдуң делегей политиказының кол соруглөларының биркээн кылдыр көрүп турар.

* * *

ДЖ. РАМНЫҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ДЕЛИ. (СЭТА). Индий чазактың бодалы-биле алырга, ийи чурттуң аразында пайыралчы чугаалажышкынынарны чорудуп тургаш шиитпирлиг болбас хире ындыг мартылдаалыг айтырыглар Индияның болгаш Пакистанның аразында чок дээрзин Индияның камгалал министри Джагдживан Рам медеглээн.

Индий парламентиниң дайын чорудулгаларын соксатканыга тураскаал болдурган байырлыг хуралында чүве чугаалап тургаш Джагдживан Рамның демдеглээни: Индия «Пакистанга чурт-девискээр талазы-биле кандыг-даа негелделери чок». Индияның болгаш Пакистанның аразында чепсектиг месилдежиишкинчиң соксааны «Индостан чартык ортулуктуң улустарының тайбыцының болгаш чечектелишкинниниң үезин ажыдар дээрзинге» идегелин ол база илергейлээн.

Индия месилдежиишкиннерни өөскүдүп үндүреринге эвес, а кады ажылдажылгага үндезилээн, Индияның кызыгаарларының аймыл чок болур чоруун хандырарының магадылалынга үндезилээн ийи талалың пайыралчы чугаалажышкынарын чорудуп тургаш Пакистан-биле харылзааларның чаа хевирин тургузарынга бодунуң бүгү энергиязын киирер деп, министр айыткан. Индияның болгаш Пакистанның улустарын дайынпарның айылынган хостаары, Азияның кожа ийи күрүнеэзиниң экономиктиг болгаш социал дешилгезин хандырарынга бүгү күжениишкиннерни салыры «амыдыралчы эргежок чугула» деп, ол демдеглээн.

Индияның даймн чорудулгаларын чаңгыс талалыг соксатканы Индияның чаагай сеткилдиг бодалдарынга чүгле Пакистанның улузун эвес, харын бүгү делегейни бүзүредин турар деп, Дж. Рам чугаалаан.

ХАНОЙГА МИТИНГ

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнам улустуң Удурланыышкынның улут дайынының эгелээн хүнүнден бөөр 25 чылынга болган Вьетнам улус армиязының тургустуганының 27 чылынга алдар болдурган митинг Вьетнамның Ада-чурт фронтузунуң ТК-ның инициативазын ёзугаар Ханойга болган.

Митингиге ВДР-ниң партиязының болгаш чазааның удуртукчулары, Мурнуу Вьетнамның хостаарының Национал фронтузунуң делегациязының кежигүннери, вьетнам хөй-ниитиниң төлөөлекчилери олурушкан.

ВДР-ниң национал камгалал министри генерал Во Нгуен Зиап митингиге чүве чугаалаан. Национадлы камгалаар дээш, америк агрессияга удур вьетнам улустуң демиселинің төөгүлүг ужур-дузазын демдеглээш, бо демисел Вьетнамның улузунуң ыдыктыг херээ, ооң интернационалчы хүлээлгезин ыдыктаар чүүлдүг деп чүвени онза чугулаан.

Индий-Кыдаттың патриоттарының дайынчы улуг чедишкиннерин демдеглээш, Во Нгуен Зиап АКШ-тың бүгү агрессчи шеригнерин Индий-Кыдаттан сывырып үндүреринге чедир аксы-дуңма даае болгаш камбодка улустар-биле хол-холуудан туттунчун алгаш вьетнам улустуң дайылдажырынга шиитпирлиин айыткан.

БҮДҮРҮЛГЕНИҢ МУРНАКЧЫЛАРЫН ШАҢНААН

САНТЬЯГО. СЭТА-ның корреспондентизи Р. Киязевтиң дамчытканы болза:

Чурттуң янзы-бүрү районнарындан хөй болуқ чили ажылчы чоннарны эрес-маадырлыг күш-ажылы дээш медальдар болгаш өске-даа чүүлдер-биле шаңнаан. Найысылалдың муниципалитет театрынга болган байырлыг хуралга Вальпар-аисо можунуң «Лас-вентанас» дээр металлургия заводунуң хоочун ажылчыны 63 харлыг Росендо Огальдеге «Чилиниң эң эки ажылчыны» деп алдын медальды болгаш үлетпүр хөгжүдениң корпорациязының шаңналын, Консепсион можуда бир кодээ ажыл-агый будүрүлгезиниң администратору Алехандро Руиске «Чилиниң эң эки албан-хаакчыды» деп атты тывыскан.

Хөй ажылчын коллективтериниң күш-ажылын бедик шаңналдар-биле демдеглээн. Сантьягода «Ирмас» дээр пөстаавы фабриказының бүгү коллективинге шаңналдарны тывыскан. Ук коллектив күш-ажылдың будүрүкчүлүүн бодидеринге улуг чедишкиннерни чедип алган. Тудуг ажылчыннарынга шаңналдарны база тывыскан.

АКШ-та ядараңгай байдалда турар школалар четчир сан-хөө дузаламчызын федеразыг эрге-чагыргалардаа база штаттың эрге-чагыргаларындан-даа албайн турар. Хөй школалар хагдынган. Ындыг турда-ла чазак дайын херегелдеринге чарыгдалдарны көвүдедип турар, ам ындыг чарыгдалдар чылда 80 миллиард доллар четкеш.

Шоодугуг чуруктуң адаанда бижээни: «Школаны ракеталар шыгжаар склад кылдыр хавырып алыр бис бе?»

«Чикаго сан энд таймс» солуудан алган шоодугуг чурук.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ШЫЛГАТТЫНГАН УГЛАНЫЫШКЫН

СОВЕТТЕР чурту бодунуң бүгү төөгүзүнүң дургузунда ленинчи чагыгларны чайгылыш чок боттандырып, чаа, социалистиг тургузугнуң алыс будүжүнге үндезилеттинген тайбың политиканы чорудуп турар.

Совет даштыкы политиказының принциптерин В. И. Ленин тургускан болгаш ол бистиң партиявыстың болгаш күрүневистиң делегей ареназынга ажыл-чорудулгазының үндезини болуп турар. Улустарның тайбыцы болгаш хосталгазы дээш оруу СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлеринде төлептиг уламчылаашкынны алган, совет коммунистериниң ол съездизи тайбың болгаш делегей кады ажылдажылгазы дээш, улустарның хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демиселдиг калбак, ханы үндезилеттинген, боттуг программазын идип үндүрген.

Бистиң партиявыстың даштыкы политиктиг программазы кайгамчык дээштиг күштүг болгаш амыдыралчы болганын XXIV съездиниң соонда эрткен үе коргускен, ол программаны делегейниң хөй-ниитизи хүлээп көрүп, ону тайбыцның совет планы деп адаан. Программаның күжү болза, ооң чүгле совет улустуң эвес, харын социалистиг кады ажылдажылганың улустарының, бөмбүрзектиң тайбыцга ынакшылдыг бүгү кижилериниң эрге-ажыктарын барымдаалап турары болур.

Тайбыцның совет программазы — тодаргай ажыл-херектиң программазы-дыр. Ону амыдырала боттандырбышаан, бистиң партиявыстың Төп Комитеди, Совет чазак сөөлгу үеде элээп каш конструктивтиг бодалдарны, саналдарны болгаш инициативаларны кодүрүп үндүргеп. Ол чүүлдер бүгү партияның, бүгү улустуң бедик үнелелиин алган. СЭКП ТК-ның ноябрь Пленуму партияның XXIV съездизиниң соонда Төп Комитеттиң делегей ажыл-чорудулгазының дугайында ТКның Чиңгине секретарь эш Л. И. Брежневтиң илеткелин дыцнаан база чугаалажын көрген, съездиниң идип үндүргени даштыкы политиктиг программаны амыдырала боттандырар талазы-биле ТК-ның Политбюрозунуң кылып чоруткан ажылын чаңгыс үн-биле түүлдүгүнүген болгаш деткээн.

«Партияның болгаш Совет чазактың чайгылыш чок чорудуп турар ленинчи даштыкы политиказы делегей херектеринге Совет Эвилелиниң бедик ат-алдарын хандырган, социализмниң, бүгү дешилгелиг күштериниң делегей туруштарын быжыглаарынга идиг берип, улустарның тайбыцынга болгаш айыыл чок турар байдалынга ажыктыг кылдыр делегей байдалын өскертиринге улуг салдарын чедирген, ынчаарга империализмге быжыг ойтур шавышкын болгаш революшчу, хосталгалыг шимчээшкинге деткимче янзы-бүрү социал тургузугларның күрүнелериниң тайбың догуннаашкынынче чайгылыш чок угланыышкынны-биле ол политиказа өскерилип чок дүүжүп турар» деп СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалында чугаалап турар.

Эш Л. И. Брежневтиң Франциже, Югославиже, Венгриже, Болгарииже болгаш Герман Демократтыг Республикаже аян-чоруу, ооң ГФРниң канцлери-биле Крымга ужуражышкынынары, эш Н. В. Подгорныйның Вьетнам Демократтыг Республикаже болгаш Египет Араб Республикаже, эш А. Н. Косыгинниң Алжирже, Канадаже, Куба Республикаже аян-чоруктары, ооскедаа албан чоруктары, ужуражышкыннар болгаш харылзажылганың хевирлери СЭКПниң XXIV съездизиниң даштыкы политиктиг программазын боттандырарынга чугула ужур-дузалыг болган.

Совет Эвилели бодунуң делегей политиказын идепкейлиг, чайгылыш чок болгаш чүткүлдүг чорудуп турар. Бис тайбың дээш демиселди чаасказан эвес, а социализмниң акы-дуңма чурттары-биле, хосталгага болгаш тайбыцга ынакшылдыг өске-даа күрүнелер-биле ханы кады ажылдажылганы чорудуп турар бис. Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнеңиң делегей ажыл-чорудулгазы үреттүнелдиг, боттуг түңнелдерни берип турар.

* * *

ДЕЛЕГЕЙ политиказында салдарны чедирген чугула фактор болза делегейниң социалистиг кады ажылдажылгазы, ооң чаңгыс эви болгаш тайбыцның чайгылыш чок политиказы болган. Делегей капитализмниг удур туруп турар кол күш, амгы үениң хосталгалыг шимчээшкинниниң күчүлүг чолегинизи болза социалистиг кады ажылдажылга болуп келген деп чүвени амыдырал катап—катап бадыткап турар.

СЭКП акы-дуңма партиялар-биле кады социалистиг кады ажылдажылганы улам ыцай сырый каттыштырар, ында кирип турар чурттарның дең эргелиг кады ажылдажылгазын хөгжүдер болгаш ханыладыр, социалистиг экономика интеграциязын ханыладыр, акы-дуңма күрүнелерниң делегей ареназынга бир демниг ажылдаарын чедип алыр дээш съезд соонда улуг ажылдарны кылып чоруткан.

Доктаамал ажыл-херекчи харылзаалар, партия болгаш күрүне ажылдакчыларының ужуражышкынынары, чугула айтырыглар талазы-биле консультациялар, дуржулга солчулгазы социалистиг кады ажылдажылга чурттарының аразында харылзааларга тайбың бот-догуннаашкынның принциптерин бадыткаары-биле база ажылчын аңгының чаа-чаа тиилелгелерин чедип алырыбиле социалистиг кады ажылдажылганың, делегейниң ажылчын болгаш коммунистиг шимчээшкинниниң, антиимпериалистиг бүгү күштериниң чаңгыс эвин болгаш сырый каттыжышкынын улам ыцай быжыглаарының онза чугуласын ужуражышкынның киржикчилери демдеглээн.

Совет удуртукчуларның социалистиг чурттарже аян-чоруктары, акы-дуңма чурттарның партия болгаш күрүне ажылдакчыларының ССРЭ-же аян-чоруктары акы-дуңма вайыралды, ханы чаңгыс энти болгаш бүгү тала-биле кады ажылдажылганы быжыглаарынга улуг магадылалды тургускан. Ол ужуражышкыннар болгаш аян-чоруктар акыдуңма партияларның болгаш чурттарның дашткы политиктиг ажыл-чорудулгазын улам ханызы-биле таарыштыр шиитпирлээринге, оларның хөй талалыг калбак кады ажылдажылганы чорударынга чугула түңнелдерни берген.

Бо чылдың улуг болуушкынарының бирээзи болза ЭДЧниң XXV сессиязынга социалистиг экономика интеграциязының Комплекстиг программазын чаңгыс үн-биле хүлээп алганы болур. Социалистиг чурттарның акы-дуңма кады ажылдажылгазының үр үе шиитпирге боттандырары принципиалдыг соруталарны ол документиде тодаргай айтыкан. Ол программаны күүседири дээрге-ле, ажыл-агыйның социалистиг системазының артык күжүн ажыглаар, экономиканы болгаш камгалалыр арганы бижыглаар, ЭДЧ кежигүнү чурттарның чонунуң чаагай чоруун бедидер дээни ол.

СЭКП ТК, Совет чазак Кыдат Улус Республика-биле харылзааларны чогумчударын чедип алыр дээш бодундан хамааржыр бүгү-ле түүлдерни кылып турар. КУР-биле харылзаа талазы-биле XXIV съездиниң шугумун ТК-ның Политбюрозу чайгылыш чок боттандырын турарын СЭКП ТК-ның Пленуму демдеглээн болгаш маңза хамаарышкан практиктиг айтырыгларны шиитпирлээр талазы-биле Политбюронуң туружун долузубиле түүлдүг деп көрген.

Амгы делегейге социалистиг чурттарның ролю канчаардаа аажок улуг. Оларның бүгү күчүзүн тайбыцның болгаш делегейниң айыыл чок чоруунга бараан болдурган. Үзүктел чок өзүп турар бо күчү, социалистиг күрүнелерниң болгаш бүгү делегейде революстуг, хосталгалыг, антиимпериалистиг күштерниң эвилели — кижи төрелгетенни делегейниң ракет-ядролуг дайынының айылынган чайладып алыр демиселге шиитпирлиг фактор болуп турар. Социализм чурттарының улустары боттарының төөгүлүг соруглазын күүседип турар. Оларның одурутлары улам сырый каттышкан тудум-на, пайыралдыг болган тудум-на оларның делегей ареназынга ажыл-чорудулгазы улам үре-түңнелдиг болур деп чүвени социализм чурттарының улустары билип турар.

Делегей социализминиң туруштарын бүгү тала-биле быжыглаарын, социалистиг чурттарның улам ыцайгы консолитациязын чедип алырын, оларның-биле пайыралды болгаш кады ажылдажылганы улам ыцай быжыглаарын СЭКП болдуң интернационалчы соруглазы, болдуң делегей политиказының кол соруглөларының биркээн кылдыр көрүп турар.

* * *

ЕВРОПАГА дүшкүүргүг чорукту чавырыдыларының хандырары, европа күрүнелерниң аразынга бот-бодунга чогумчалыг кады ажылдажылганы быжыглаары амгы делегей харылзааларының төп айтырыгларының биркээн болуп турар. СЭКП ТК, Совет чазак Европа айтырыынче онза кичээнгейни углаидырып турар. Ында үжеп амыг күүне туруп турар, кайгамчык улуг экономиктиг потенциал мөөнеттингеп, эртем болгаш культура бедии-биле хөгжээн. Эртиен үеде бо дииле хөй дайыннар, ооң иштинде делегейниң соолгу ийи дайыны болган. Европа ылап-ла тайбың дип болган турарын, европа күрүнелериниң аразынга ботбодунга кыжанчыр болгаш күш дөгээр чоруктуң турбазын, күрүне бүрүзүнүң бот догуннаар эргезин хандырарын, кызыгаарларның бүрүнбүдүн турарын Совет Эвилели нүзеп турар. Бо соруглаарын шиитпирлээринге совет-француз харылзааларның улам ыцайгы хөгжүдезин улуг үлүгү киирип турар, ылаңгыя ийи чурттуң аразында политиктиг харылзаалар чаа бедик чадаже шилчээн. Маңза чугула рольду СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң кежигүнү эш Л. И. Брежневтиң Франциянга аянчоруу ойнаан болгай. Совет-француз кады ажылдажылганы чайгылыш чок бижыглаар турар чорук сөөлгу чылдарда, европа динке тургустунган байдалды чогумчударынга болгаш дүшкүүргүг чорукту чавырыдыларынга боттуг доктаамал фактор аварганың аян-чорук бадыткаан.

(Уланчылыг).

Көрүкчүнүң бодалдары

„ОН БИРГЕ“ ХАМААРЫШТЫР

Чогаалчы Кызыл-Эник Кудажының «Он бир» деп шиинин дугайында көрүкчүлер режиссёрга, авторга саналын берип турары өөрүнчүг-дүр. Клуб ажылдакчызы кижи болганымда кижилерниң культурлуг деннели, әртем-биилии бедәәнииң ужурунда көрүкчүнүң негелдези хүн бүрүде улгадып турарын чугаалавас аргам чок. Он ажыг чыл ажылдаан үемде моңу херек кырында эскерип келдим. Кино-концертten ангыда, нарын шиини безин барык кижи бүрүү бодунуу-биле сайгарып билир-дир.

Театр ажылдакчылары-биле Улуг-Хемниң Баян-Кол суурунуң чүрттакчыларының катышкан конференциязынга фронтучу Роза Бичен, башкы Григорий Даржаа, колхоз дараазы Максим Шогжал болган бо чүүлдүң автору саналын-оналын берди.

Ол саналдар бо:

Р. БИЧЕН:

—Б. Кудажының «Он бир» деп шиизин бодум улуг магадаашкын-биле көрдүм. Бодумну бодум көргеш, ынчаарда ыңдыг чалыы чараш, ыңдыг эрес кашпагай чораан-дыр мен—деп көрүп, хөйүү бодап ордум.

М. ШОГЖАЛ:

— Шии эки-дир. Ынчалаадаа оларның Тыва-биле харылзазы шиидe тода көргүстүнмээн-дир. Бо дугайында ийи домактан немезе деп бодалдыг мен.

Г. ДАРЖАА:

— Өөренекчилерге-даа, улуг улуска-даа өөредиглиг чаа шии-дир. Сценаның артында чүрүк кластагазы чаңгыс зай, чүге дизе ол-ла чүрүк шиниң төнчүзүнге чедир ескеридге чок турар-дыр.

«Шынга» бижиттинген түүлдү катаптавайн, бодумнуң бодалымны бижийн. «Гитлерге шоодуглуг чагаа» —деп чүүл тааржымча чок хире, чүге дизе ону түнеп каан барымдаа чок-тур. Ийиде, изиг тулчуушкун үезинде нүлеметтар ол-ла черинде боолавышаан турар, ол берге өйде шериг штабы көзүлбейн турар.

Шиниң төнчүзүнде тыва эки турачылар чаңгыс балым аткаарлавайн тулушканын эки көргүкеен. Ол душта Совет Армиянын диңметтиг шаап халдаашкыны-биле көргүзүүнү доозар болза эки болгу дет.

Чамдык четпестерниң тыптып турар чылдагаанын чүл? Бир чүүлүнде, шиниң тургускан режиссёрнуң чамдык чүүлдерни эскербейн барганында, аныяк режиссёрга улуг берге-дээшкиннер таварыжып турганын Баян-Колга болган конференцияга чугаалап турду. Дайын үезинде чамдык эпизодтарнын шиидe болуушкуннар-биле карышкаан база шак ыңдыг байдалдыг тайылбыраан болур.

Даап бодаан чүвем биживес мен. Номчукчу болган көрүкчүнүң негелдези хүн бүрү улгадып турар болганда «Он бирниң» режиссёру, автору болган моон соңгаар-даа чогаал бижип турарлар харыысалганы бичии-даа кошкатпайн, төөгүже, чонче көрүп ажылдаары чугула-дыр.

М. БИЛЕН-ООЛ.

«Тываның делгемнеринде» деп Ю. КОСАРЬКОВТУҢ фотоэтюды.

БУЯННЫГ ЭРГЕ

Октябрь революциязының чалгы-биле Тывага Улусчу революция тиилээн соонда өгбүле тудуп, хөй уругларны бөжаап, өстүрүп кижизиттим. Ие-чаштыг камгалаларыңче Коммунистиг партия, Совет чазак онза сагыш салып келген болгаш салып-даа турар.

Сес уругну бөжаап кижизидип өстүрдүм. Оларның алдызы бар. Улуг уруум Шонаа Кызыл хоорайда уруглар эмнелгезиниң эмчизи, оглум Юрий «Чыраа-Бажы» совхозтуң инженер-проравы, уругум Кара-Кыс Өвүр районнуң төвү—Хандагайты суурда Культура бажыңында ажылдап турар. Оон биче Александр Чыраа-Бажы ортумак школаның башкызы, Сергейивис 10-гу класста өөренип турар. Хеймер Мергеним уруглар садында.

Хөй уругларлыг иеге дараазында уругну бөжаанда күрүнеңиң бир катап кәргүзер дузаламчызын тыпсыр болган бичии уругнуң азыралы дээш ай санында акшаны берип турар. Ыңдыг дузаламчыны четтирип келдим. Чаш уруг бичии-ле мандый бээрге делиге тургузуп каар, оон улаштыр уруглар садыига баар. Уруглар албан черлеринге өзүп дорукан уруглар кижизиг ажыы-чаңга өөренир, арыг-силиг, культурлуг болур. Ялисадтың кижизиткен уруглары школаже белеткелдиг шилчиир. Бистиң уруглар-бистың хөй нуруузу ясли-садтың кижизидикчилериниң хайгаарал-дыга өзүп дорукан.

Оом өзөн ажыктың кижи. Чыргакыга колхоз тургузарыңга идепкейлиг киржип, колхозтуң организастыг ажыл-агыйын быжыглаарынга бүшажылчы үлүүн салган. Колхозту совхоз кылдыр организастапканда, оон экономиказын хегжүдеринге күжүн база киригиштирген. Колхоз, совхозка 30 чыл үзүктелишкин чокка ажылдаан, пенсияже үнген. Бодум зоотехник кижи мен. Чүгле ол ажылга 20 чыл ажылдадым. Ам пенсия ап олур бис.

Советтер чүгүүнүң хамаатылары ажылдаар, өөренир, дыштанып, назылап кыраанда болгаш хөй уругларны бөжаап өстүрүп кижизиткенде күүне дузаламчызын алыр эргелиг болгай. Бистиң өг-бүленнис ол буянныг эргелерни ажыглап чор бис.

К. СЕРЖИКЕЙ.

СПОРТ

ТРАМПЛИНДЕН ХАЛЫЫШКЫН

ЛЕНИНГРАД (СЭТА). Ленинград чүрттүг 18 харлыг студент Юрий Калинин Навголовода трамплиндең халыырының Бүгү-эвилел маргылдаазының тиилекчизи болган.

Юрий — аныян оолдарның Европа чемпиону. Ол, бо удаада чедиишкинниг халаан. Баштай 67,5 метр ырадыр халаан. Ийиги халыышкында кымдан-даа ырадыр — 72,5 метр халаан. Ынчангаш ол ниитизи-биле 229,9 санны алгаш, бирги черни эзлээн.

Ийиги черни Олимпий чемпиону Владимир Белоусов (Ленинград область) алган. Ол, баштай 67,5 метрни, оон соонда 70 метрни халаан. Үшкү черде Горький чүрттүг динамочу Владимир Деричев. 21 харлыг ол спортчу ийи улаштыр 69,5 — 69,5 метр ырадыр халаан.

Трамплинден халыырынга ол хүн киришкен хаанчылар баттарын туттунуп, эмин эрттир ырадыр халыырын ораладашпаан. Чүге дээрге, оон мурнунда хүн агаарның байдалы бакыраанындан (хаак оруу доштапы берген) маргылдааны соксадыр ужурга таварышнан. Делегей чемпиону Гарий Напалков (Горький) баштайгы шенелде халыышкыннар үезинде чедимче чок иээп дүшкеш, маргылдаага оон ыңай киришпейн барган.

Бистиң «ужугар хаанчыларывыс» декабрь 21-де база катап күүнү шенешкеннер, ам Австрияга болгаш ГДР-ге болур маргылдааларга киржирлер. Аңаа шылгарап үнген хаанчылардан совет олимпий командазын тургузар.

СӨӨЛГҮ ОЮННАР КӨРГҮЗЕР

Тоску салыгның соонда республика чемпионадының чамдык киржикчилери соңгаарлаттынган салыгларын ойнааннар. Бирги разрядчы Д. Ондар кандидатка мастер Х. Ондарны ударының кыры тургаш, сөөлгү шинтпирлиг көштe часкаш, хайымнажыр ужурга таварышкан.

М. Мижит-Доржу биле Л. Моховтуң салынга биргизининң байдалы эки-даа, мерзе болуп үнер дей берген ажык баштыг оолдуг-даа турган, Л. Мохов шын камгаланып шыдаанының түңнелинде Мижит-Доржуну хайымнажырынче албаданкан.

Эрзянчы Д. Буду Д. Ондарбиле оюн чокка хайымга чөпшээрешкен.

Чемпион Н. Шишигин соңгаарладып алганы үш салыгдан 2,5 санны ап үнгеп. Аңаа М. Адыг-оол биле Н. Котюшев дүжүп бергеннер, а Л. Мохов хайымнажыр аргалыг болган. Ол ам 7 санныг болуп, турнир таблицазын баштай берген. Амдыында ол аштырыышкын чок.

Херээжен улустуң маргылдаазы доозулза-даа, бир дугаар черниң салыы-толу амдаа шинтпирлеттинмээн. Чемпионаттың түңнелии үндүрүп кәәрге Тандының толээлери Саара Оюн биле Зина Ооржактың алган саннары дең: 5,5—5,5 болган. Ынчангаш республика чемпиону атты илередир толээде, оларның аразынга 4 немелде салыг болур. Баштайгы салыгга З. Ооржак уткан, а ийигизинде С. Оюн арыг тиилегени чедип ап, удурланыкчызын четкеш, санны деңнештирген. Арга-мергежил талазы-биле кымныг күштүүн арткан ийи оюн көргүзер апаар.

Д. САЛЧАК.

Чагаа парлаттынмаза-даа

ЧЫРЫК КЫПКАН

Ноябрь төнчүзүнде редакциняже Барыын-Хемчик районнуң Хөнделең суурда электри чырыының аазап үр үеде кыпкайн келгенин С. Хомушку хомудап биижээн. «Барлык» совхозтуң директору В. Даваанын бистиң солуннуң редакциязынга дыңнатканы болза:

Хөнделең суурнуң электри станциязының 7 хонукта ажылдавайн турганы шын. Электри станциязының шизи үредегениңден чырык болбайн турган. Оңу Ак-Довурак хоорайга выддыртым, дарый хемчегни алган бис. Ам суурда электри чырыы кыва берген.

Үш хуулуг чээшкин талазы-биле ойнаашкыннарның тиражы

Чээшкиниң облигацияларының талазы-биле ойнап ап болур арга тираж бүрүзүнде көвүдеп турар, чүге дээрге, тиражтарга таварыжып ойнаашкыннарның саны чээшкиниң хуусаазы доозулгужеге чедир өскерилге чок артар, а ойнаашкынга таварышкан облигацияларның түңүл эзлериге төлеп бээр болгаш дараазында тиражтарга кирижээр.

Күрүнеңиң үш хуулуг иштики ойнаашкынның чээшкиниң талазы-биле сес тиражты 1972 чылда чорудар дээн. Тиражтарны чорудар үези болгаш хоорайлары болза: февраль 15-те Донецкиге, март 30-да Куйбышевке, май 15-те Карагандага, июнь 30-да Владивостокка, август 15-те Сухимиге, сентябрь 30-да Ленинградка, ноябрь 15-те Самарқандага, декабрь 30-да Москвага болур.

1966 чылда үадүрген күрүнеңиң үш хуулуг иштики ойнаашкынның чээшкиниң талазы-биле ойнаашкынныларның эзлчеглиг дөртен дөртку тиражы декабрь 30-да Москвага болур.

СССР-ниң Күрүне банкызының Күш-ажылчы ажаалга кассаларының болгаш күрүчэлиниң Кол эргелелиңден СӨТА-ныц корреспондентизинге дыңнатканы болза, тиражка чээлиниң разряд бүрүзүнге 312.560 рубль түңнүг 9.400 ойнаашкын таваржыр. 5.000, 2.500, 1.000, 500, 100, 40 рубльдиң ойнаашкыннары бар.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ДЕКАБРЬ 22-ДЕ

МОСКВАДАН

16.20—Хоккейге делегейниң эш-хуу ужуражылгазы. СССР—ЧССР. Ийиги болгаш үшкү үези. (Бижидилге). 17.55— «Богун — Энергетиктер хүнү». 18.25 — Энергетиктерниң чагыын әвүлээр концерт. 18.55 — «Кызыл дипломат». Уран-чечен фильм. (Бирги серизы).

КЫЗЫЛДАН

20.00—Телемедээлер (тыва дылга). 20.20—Дириг чуруктарлыг фильм. 20.30—«Черге, хорузунге». Документалдыг фильм. 20.40 «Хоойлу болгаш кижи». Дамчыдылга. 21.00 — Телемедээлер (орус дылга). 21.10—Чарлалдар, рекламалар. 21.15—«Бачым кадында экзамен». Кыска фильм.

МОСКВАДАН

21.30—«Миллионнарның леninчи университединиң». «Социалистиг нинтилелдиң культура хөгжүдезинге партияның ролю». Теогу эртемерниң доктору В. А. Кумачиев дамчыдылганы чорудар. 22.00—Эфирде — «Чалыы пазын». 20.30, 00—23.30 — «Ye». Информастыг программа.

ДЕКАБРЬ 23-ТЕ

МОСКВАДАН

16.50 — «Кинопанорама». 18.35—Соолгу медээлер. 18.50 —«Кызыл дипломат». Уран-чечен фильм. Ийиги сериязы.

КЫЗЫЛДАН

20.00—Телемедээлер (тыва дылга). 20.20 — Дириг чуруктарлыг фильм. 20.30—«Кодзоның ажыл-ишчи хүннери». Дамчыдылга. 20.55—«Хову горизонтуун өскертии туру». Телефильм. 21.05—Телемедээлер (орус дылга). 21.15—Чарлалдар, рекламалар. 21.20 — «Утпацар». Кыска фильм.

МОСКВАДАН

21.30 — «Миллионнарның леninчи университединиң». «Партияның кол сагыш салыышкыны — улустуң чаагай чоруу». СССР-ниң Эртемнер Академиязының экономика институдунуң директору, экономиктиг эртемнерниң доктору Е. И. Капустин дамчыдылганы чорудар. 22.00—Бүгү-Эвилелдиң IV телефильмнер фестивалының лауреат-фильмнери. «Кушаан». Уран-чечен телефильм. 22.30 —Концерт. 23.00—00.30—А. А. Фадеевтиң төрүттүнген хүнүнден бээр 70 харлаанынга тураскаткан байырлыг хурал.

ЧАА ЧЫЛДЫҢ БЕЛЭЭ

Эргим номчукчу! Торелдиригерге, таныштарыңарга, ойнуктериңге Чаа чылдың күзээшкиннерин илереткен байыр чедирвишкиннери-биле кады сүй-белекти бараалгадыр үе кидин түлүк болгай.

Эң эки белек болза 1971 чылдың акша-бараан лотереязының Чаа чылга холбаштыр үндүрген тиражының ойнаашкынныг билеттери болур.

Тиражка «Москвич» деп 200, «Запорожец» деп 100 автомобиль, «Урал», «Иж-Юпитер», «Иж-Планета» деп мотоциклдерни, 700 телевизорну, 1500 хевисти, 3000 соодукчуну, 1000 хеп чуур машины, оске-даа чүүлдерни ойнап алыр кылдыр кирирген.

Оон ацтыда 1-дең 500 рубль чедир ойнаашкыннар база бар.

Ниитизи-биле 11 млн. 560 мүң ойнаашкын бар.

Лотерея билеттерин ажаалга кассаларындан, магазинперден, харылзаа бүдүүлелериндеп, «Союзпечатьтың» киосклеринден, кино театрлардан, ниитиниң чемненилге черлериндеп, аэропорттарның болгаш автовокалдарның кассаларындан садып ап болур.

АЖААЛГА КАССАЛАРЫНЫҢ ЭРГЕЛЕЛИ.

АГААРЫ

Богун республикага шокар булуттаар, чагбас. Барыын районнарга биче хар чаар. Барыын үгланыышкынныг хаттың дүргеин секундада 3—7 метр чедер. Агаарның температуразы даглыг районнарга 20—25, оскелеринге 30—35 градус соор.

Кызылга биче булуттаар, чагбас. Чөөн үгланыышкынныг хат копкак. Агаарның температуразы 30—32 градус соок болур.

Солуннуң дараазының номери декабрь 24-те үнер.

Редактор В. С. ШАРАВИЙ.

КИНО

ДЕКАБРЬ 22-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Ынак эвези херээжен» 10, 11.45, 13.30, 15.15, 17, 18.45, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Поезд төөн чүкче бар чор» 15, 16.45, 18.45, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Трясогузкаларның шеңги» 9, 14.40, «Кубань казактары» 12.40, 16.40, «Мээң тик шатым» 10.50, 18.40, 20.40 шактарда.

«ВОСТОК»: Кипочыыңды 15.30, «Балык эштип үнүп келген хүн» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

КОМПЛЕКСТИГ ЭКСПЕДИЦИЯНЫҢ КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: «Кара тюльпан» 17 шакта.

«СОВЕТ ТЫВАНЫҢ 10 ЧЫЛЫ» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: «Иеңиң ынакшылы» (1-ги, 2-ги кезектери) 20 шакта.

ДЕКАБРЬ 23-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Ынак эвези херээжен» 10, 11.45, 13.30, 15.15, 17, 18.45, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Мээң тик шатым» 15, 16.45, 18.45, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Трясогузкаларның шеңги база катап тулчуп тур» 9, 10.50, 14.40, «Кубань казактары» 12.40, 16.40, 18.40, 20.30, «Индий йорктар. Кымнарыл ол?» 15.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Одиссейниң ужураадары» 15, 18.40, «Балык эштип үнүп келген хүн» 16.50, 20.30 шактарда.

«ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: «Кол согуушкунуң угланыышкыны» (1-ги, 2-ги кезектери) 17.30, 20 шактарда.

«КОМПЛЕКСТИГ ЭКСПЕДИЦИЯНЫҢ КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ»: «Хеймер оглуңуң кудзичугу» 11, «Офицерлер» 18, 20 шактарда.

«СОВЕТ ТЫВАНЫҢ 10 ЧЫЛЫ» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: «Кара тюльпан» 20 шакта.

ЧАРЛАЛ

Одалга сайгарылгазының республика конторазы 1971 чылда бот-боттарының аразында санажылгаларны хынап көөрүн 1972 чылдың январь 1-ии бетинде чорударын санажылгалыг бүгү организациялардан дилеп тур.

ОДАЛГА КОНТОРАЗЫНЫҢ ДЫҢНАДЫП ТУРАРЫ БОЛЗА:

Организацияларга, албан черлеринге, колхозтарга болгаш совхозтарга берген одалга талоннарыңны, а ол ышкаш хуу кижилерге саткан хөмүр-даш, ыяш талоннарының хуусаазы 1972 чылдың январь 1-ге чедир күштүг дээрзин одалга талазы-биле республика конторазы бүгү хереглекчилерге дыңнадып тур.

Талоннарын солуп алыр дээн, азы оон хуусаазын узадып алыр дээн организациялар, албан черлери, колхозтар болгаш совхозтар бүзүредилге бижикти бижээш, аңда солуур, азы хуусаазын узадыр дээн чүүлүнүң тонна-хемчээлин айыткан турар ужурлуг.

Хуу кижилер квитанция солуурда, азы оон хуусаазын узадыр дээнде хереглекчилел бижикти азы паспортун көргүзер.

Талоннарның болгаш квитанцияларның хуусаазын узадырын, азы солуурун район төптеринде болгаш Кызыл хоорайда Оюн Күрседи кудумчузу 4, одалга складтарынга 1972 чылдың январь 1-ден 10-га чедир үениң иштинде чорудар.

ОДАЛГА САЙГАРЫЛГАЗЫНЫҢ РЕСПУБЛИКА КОНТОРАЗЫ.

Чаа чыл байырлалының бүдүүзүнде найысылалдың хөй-ниити албан черлеринде, ылангыя аъш-чем болгаш үлетпүр бараанчарының магазинниеринде шимелде, кааставга ажылдары эгелээн. Чаа чыл ёлказының кааставга херекселдерин массалыы-биле садып турар.

Хоорайның «Саян» универмагында садыгжы Татьяна Акимова «Харжыгаш» хеви-биле кааставга кеттинипкен. Ол ёлка херекселдерин чонга садыглап турар.

ЧУРУКТА: садыгжы Т. Акимова садып алыкчылар-биле.

А. МЕЛЬНИКОВТУҢ фотозу.

«Тыва көдээ тудуг» трезинин Туран хоорайда көжүп чоруур № 62 мехотрядынга ажылдаар дашчылар, бызаңчылар хереглеттинип турар.

Ажыл төлевирин кылганын барымдаалап төлээр. Ажылдың көжүп чоруур характерин барымдаалаан, 30 хуу шаннал-мактал төлевирин доктаатkан. Квартира-биле үш ай эрткенде хандырар.

АДРЕЗИ: Туран хоорай, № 62 көжүп чоруур мехотряд.

ОРГАНИЗАЦИЯЛАРНЫҢ, АЛБАН ЧЕРЛЕРИНИҢ УДУРТУКЧУЛАРЫНЫҢ КИЧЭЭНГЕЙИНГЕ

Кызыл-садыгның садыг килдизи Октябрьская кудумчузу № 28. Чаа чылдың уруглар белээн белеткээринин чагыгларын ап турарын дыңнадып тур.

Чагыглар хүлээп алыры декабрь 26-да доостур.

КЫЗЫЛ-САДЫГ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ:

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, байын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторнуң 24-63, редакторнуң орлакчыларының болгаш пропаганда килдизиниң 35-24, харылсалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 37-13, культура килдизиниң 23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64, чагаа база совет тургузуу килдизиниң 41-27, информация килдизиниң 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче болгаар.

Солун неделяда 6 катап үнер

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Тываның ном үндүрер черлериниң республика типографиязы (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу 1.). ТС—27267.